

KATOLIČKA CRKVA U HRVATSKOJ I EKUMENIZAM

ANTUN ŠKVORČEVIĆ, ZAGREB

Ekumenizam je tema kojoj je moguće pristupiti s različitim motrišta. Ovoga trenutka, zbog svega što se dogodilo i još nam se uvijek događa, ona kod mnogih u nas budi snažne emocije. No, valja nam pokušati »sine ira et studio« razmotriti u osnovnim crtama stanje ekumenizma u Hrvatskoj. Iako naslov ovoga predavanja kaže da nam je baviti se ekumenskim pitanjima u Hrvatskoj, očito je da to nije moguće učiniti a da ekumenizam ne stavimo u širi kontekst kojemu on pripada. Stoga će biti vrijedno ponajprije istražiti *topos ekumenizma* u Hrvatskoj koji će nam pomoći lakše kretanje kroz *važnija ekumenska zbivanja na našem tlu* i omogućiti *što točniju njihovu prosudbu i procjenu te razabrati ekumenske perspektive* u nas.

I. Topos ekumenizma u Hrvatskoj

Ekumenizam u Hrvatskoj, zbog njezina smještaja na susretištu istoka i zapada, ima svoje duboko korijenje, od Jurja Krizanića do Josipa Jurja Strossmayera koji su na neki način međaši i oličenje povijesnih ekumenskih nastojanja. Ipak, suvremeni ekumenizam u Hrvatskoj treba ponajprije staviti u kontekst opće Katoličke crkve.

1) Ekumenizam Katoličke crkve

Drugi vatikanski sabor, dekretom o ekumenizmu *Unitatis redintegratio*, isti će obvezu svih članova Katoličke crkve na ekumensko djelovanje i to će biti uporno ponavljano u svim susljednim službenim dokumentima Crkve, osobito u dvodijelnom *Ekumenskom direktoriju* iz 1968. i 1970. godine i *Novom ekumenskom direktoriju* iz 1993. godine.¹ Drugim riječima, ekumenizam po katoličkom

¹ Usp. SEKRETARIJAT ZA JEDINSTVO KRŠĆANA, *Ekumenski direktorij. Smjernice za provođenje koncilskih zaključaka o ekumenizmu*, Dokumenti 3, Hrv. knjiž. društvo sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, 1967.; SEKRETARIJAT ZA SJEDINJENJE KRŠĆANA, *Ekumenski*

poimanju nije djelatnost tek pojedinačnih zanesenjaka, neke vrste hobija, nego proizlazi iz vjere da je Isus Krist htio jednu i jedincatu Crkvu i da ona kao takva već postoji, nazočna u različitim stupnjevima punine među onima koji ispovijedaju Krista kao Boga i čovjeka, štiju Boga trojedinoga, imaju Sveto pismo, slave sakramente. Već postojeće jedinstvo među kršćanima plod je djelatnosti Duha Isusova: »On je tvorac onog čudesnog zajedništva vjernika i sve ih tako prisno u Kristu povezuje da je on počelo jedinstva Crkve.«² K tome, biti vjeran Isusovoj želji i molitvi *Da svi budu jedno* (Iv 17,11.21), ne vrijedi samo za neke, nego za sve njegove učenike. Ekumenizam je, dakle, posljedak vjere u Isusa Krista i katoličkog poimanja njegove Crkve. Iz tih razloga, po riječima završnog dokumenta druge izvanredne sinode biskupa, održane 1985. godine prigodom dvadesete obljetnice II. vatikanskog sabora, ekumenizam se »duboko i neuništivo upisao u svijest Crkve.«³

Ekumenizam, kao nastojanje na jedinstvu podijeljenih Crkava i crkvenih zajednica ima isključivo vjerničko polazište i ponajprije vjernički cilj te su mu suprotni politički, nacionalni i slični interesi. On ima samo jedan jedini interes: Isusa Krista i njegovu želju – »da svi budu jedno«. Na toj crti dekret o ekumenizmu II. vatikanskog sabora *Unitatis redintegratio* nabraja neke bitne sastavnice ekumenskog djelovanja: uklanjanje riječi, sudova i djela koji ne odgovaraju istini o rastavljenoj braći, promicanje skupova različitih Crkava ili crkvenih zajednica, dijalog stručnjaka radi što dubljeg međusobnog upoznavanja i uklanjanja predrasuda, suradnja na općem dobru, sastajanje na molitvu i preispitivanje vjernosti Kristovoj volji s obzirom na Crkvu.⁴ To znači da u pokušaju prosudbe ima li kod nas ekumenizma i koliko se za njega zauzima Katolička crkva u Hrvatskoj, valja krenuti od spomenutog kriterija. No, navedimo još i neke druge važne sastavnice koje tvore topus njezina ekumenskog djelovanja.

2) Kršćanske zajednice u Hrvatskoj

Bitno značenje za ekumenizam Katoličke crkve ima i prostor na kojem se ona susreće s različitim kršćanskim zajednicama. Na području Republike Hrvat-

direktorij II. dio, Dokumenti 31, KS, Zagreb, 1970.; PAPINSKO VIJEĆE ZA PROMICANJE JEDINSTVA KRŠĆANA, *Direktorij za primjenu načela i normi o ekumenizmu*, IKA – Vijeće za ekumenizam i dijalog HBK, Zagreb, 1994. Tijekom rata u Hrvatskoj papa Ivan Pavao II. svojim pismom kardinalu Franji Kuhariću i srpskom patrijarhu Pavlu od 10. listopada 1991. godine potiče obje Crkve na zauzeto ekumensko djelovanje u prilog mira. Usp. *Pismo pape Ivana Pavla II. kardinalu Franji Kuhariću*, Dokument VI., u: AKSA 32 (listopad) 1991., str. 8–9; *Pismo pape Ivana Pavla II. srpskom patrijarhu Pavlu*, Dokument VII. u: AKSA 32 (listopad) 1991., str. 9–10.

² UR, 2.

³ DRUGA IZVANREDNA BISKUPSKA SINODA, *Završni dokumenti*, Dokumenti 78, KS, Zagreb, 1986., 26.

⁴ Usp. UR, 4.

ske žive Crkve i crkvene zajednice pravoslavne i protestantske provenijencije. Očito je da iz dogmatskih, povijesnih i razloga brojnosti za nas ima posebno značenje Srpska pravoslavna crkva.⁵ Time ne želimo niti najmanje umanjiti vrijednost i značenje bilo koje druge kršćanske zajednice. Među pravoslavnim Crkvama u nas uz SPC nazočne su i Makedonska koja je ustrojila svoju crkvenu općinu u Zagrebu, i Crnogorska koja upravo radi na oblikovanju svoje crkvene općine. Iako nam je Starokatolička crkva među zapadnim nekatoličkim Crkvama dogmatski najbliža, brojčano se tako smanjila da je njezino crkveno funkcioniranje u nemalim teškoćama.⁶ U novije je vrijeme Starokatolička crkva promijenila svoj naziv u Hrvatska katolička crkva, zatraživši prije o tom pitanju savjet pravoslavnog mitropolita zagrebačko-ljubljanskog g. Jovana Pavlovića.

Po popisu pučanstva iz 1991. godine svi protestanti u Republici Hrvatskoj tvore 0,4 posto pučanstva.⁸ Nije jasno jesu li ovamo pribrojani i Svjedoci Jehovini. Najveća zajednica među njima je adventistička, ali ona otklanja ekumenizam. S Evangeličkom crkvom nikad nije bilo teškoća, zahvaljujući ponajprije njezinu nekadašnjem senioru, a sada biskupu dr. Vladimiru Deutschu. Ona je uvijek gojila ekumensku otvorenost po uzoru na Evangeličku crkvu u Njemačkoj i drugdje na Zapadu. S Baptističkom i Pentekostalnom crkvom bilo je određenih napetosti prije desetak godina, uglavnom zbog nejedinstva njihovih članova s obzirom na ekumensku otvorenost prema većinskoj Katoličkoj crkvi u Republici Hrvatskoj. Te napetosti dolaze do izražaja pokatkad i danas, npr. u slučajevima prozelitskog karaktera prigodom raspodjele humanitarne pomoći ili dostava konfesionalnih knjiga školama na području katoličke većine. Katolička crkva na općoj razini vodi teološke ekumenske razgovore s tim dvjema crkvama, no ozbiljan ekumenizam s njima još uvijek je ponešto prijeporan, jer nije posvema jasan njihov stav prema katoličkom krštenju. Poznato je, naime, da te dvije Crkve ponovno podjeljuju krštenje onima koji su već kršteni u Katoličkoj crkvi.⁹ Reformirana crkva

⁵ U vrijeme popisa pučanstva 1991. godine pravoslavcima se priznalo 11,1 posto pučanstva u Republici Hrvatskoj. Usp. *Saopćenje Republičkog zavoda za statistiku Republike Hrvatske*, XXVIII. (19. 7. 1991.), br. 21.4, str. 6.

⁶ Svoj središnji prostor, crkvu Sv. križa u Zagrebu, Starokatolička crkva iznajmila je pentekostalnoj skupini koja se nazvala Crkvom cjelovitog evanđelja, a osnovao ju je student katoličke teologije Mirko Novaković, koji je istupio iz bogoslovije prije nekoliko godina.

⁷ Očito je da je riječ o namjeri da se tim preimenovanjem pridobiju novi članovi. Neki neupućeni pojedinci, nacionalno raspoloženi, krstili su svoju djecu u toj Crkvi, doznavši tek pri upisu djece na vjeronauk da nije riječ o Rimokatoličkoj crkvi.

⁸ Usp. *Saopćenje Republičkog zavoda za statistiku*, str. 6

⁹ Dobro je poznato da je npr. Pentekostalna crkva prije nekoliko godina ponovno krstila jednog katolika koji je kao svećenik istupio iz svoje redovničke zajednice. Baptistima pak samo ime kaže da je bitna sastavnica njihove konfesionalnosti u (ponovnom) krštenju odraslih. Usp. KOLARIĆ, J., *Krštenje kod različitih crkvenih zajednica zapadnog tipa*, u BS 48 (1978.) br. 1-2, 96-98. Na našim prostorima svjedoci smo mijenjanja imena već postojećih zajednica i

ekumenski je otvorena, ali s njom kod nas nije bilo značajnijih službenih kontakata u novije vrijeme, jer su njezini članovi najvećim dijelom živjeli u istočnoj Slavoniji pa ih je sadašnji rat još više raspršio.

U Republici Hrvatskoj postoje određene skupine neznatna broja čiji su pripadnici fluidna konfesionalnog identiteta, ali se nazivaju Crkvama. Razumije se da s takvima nije moguć ekumenizam. Zajednice protestantske provenijencije nedavno su se ujedinile u savez, pa je za očekivati da će to pridonijeti boljem ekumenskom prepoznavanju.

Pripomenimo da su pojedine protestantske zajednice u prijašnjoj državi bile organizirane na jugoslavenskoj razini, sa svojim središnjicama u Srbiji, što je tada imalo negativan utjecaj na pravi ekumenizam u Hrvatskoj. Naime, onodobna država, osobito preko staleških udruga vjerskih službenika, nastojala je promicati svoje ideološko »bratstvo i jedinstvo«, razumije se, ne u službi jedinstva kršćana, nego jedinstva države. U tom smislu, s demokratskim promjenama situacija je u Republici Hrvatskoj postala ekumenski zdravija.

Jedna od nezanemarivih sastavnica ekumenskog toposa jest i činjenica različitog poimanja eklezijalnosti i jedinstva Crkve u pojedinim kršćanskim zajednicama koje valja imati na umu u ekumenskim nastojanjima.¹⁰ Zacijelo se u ime ekumenizma ne može ni od koga zahtijevati da se odrekne svojih stavova, nego ih valja ozbiljno shvaćati. No, najmanja pretpostavka bilo kakvog ekumenskog pokušaja jest uzajamno priznavanje valjanosti krštenja. Odnosi između Katoličke crkve u Hrvatskoj i SPC-a već u tom temeljnom pitanju nisu uvijek bili jasni.¹¹ Unatoč različitim, nerijetko tvrdim stavovima pojedinaca u SPC-u, čini se da se

proglašavanja Crkvama pojedinih skupina vjernika, a to stvara teškoće u snalaženju, ne samo u nas, nego i u inozemstvu. Tako se npr. Pentekostalna crkva preimenovala u Evangeosku crkvu, što osobito u prijevodima na strane jezike stvara zabunu s obzirom na Evangeliku crkvu.

¹⁰ Katolička crkva vjeruje da u njoj postoji (subsistit) jedina Kristova crkva »koju u vjerovanju priznajemo jednom, svetom, katoličkom i apostolskom« (...) što ne isključuje da »izvan njezina organizma nalazimo mnoge elemente posvećenja i istine koji, kao darovi svojstveni Kristovoj crkvi, potiču na opće jedinstvo« (LG 8). Pravoslavna crkva pak ispovijeda da je ona potpuno i neokrnjeno očuvala apostolsku vjeru te da za sve druge kršćane postoji samo povratak k vjeri sjedinjene Crkve prvih sedam ekumenskih sabora. Po luteranskom i reformističkom shvaćanju Crkva je povijesno vidljiva samo tamo gdje se evanđelje ispravno naviješta i sakramenti podjeljuju sukladno njihovoj namjeni, a njezino jedinstvo ostvareno je onda kad se ispune uvjeti koji su u tu svrhu potrebni po Augsburskoj konfesiji. Usp. DÖRING, H., *Jedinstvo Crkve i mnoštvo Crkava*, KS, 1979., 12–13.

¹¹ Naime, poznat je stav episkopa budimskoga dr. Danila Krstića da sakramenti postoje samo u Pravoslavnoj crkvi, pa bi stoga bilo upitno i krštenje u katolika. Teolozi SPC-a, poput dr. Dimitrija Dimitrijevića, drže to stajalište ekstremnim i dokazuje kako pravoslavne Crkve uglavnom priznaju valjanost sakramenata u Katoličkoj crkvi. Usp. PERIĆ, R., *Ekumenske nade i tjeskobe*, Crkva na kamenu, Mostar, 1993., 47–50.

ona službeno, u stvarnim odnosima prema Katoličkoj crkvi, ipak ravna u skladu s onim stanjem duha koje je nastalo proročkim gestama Pape Pavla VI. i patrijarha Atenagore I., uzajamnog uklanjanja anatema i prepoznavanja u sestrinstvu tih dviju Crkava. Doduše, kad pojedini visoki predstavnici SPC-a u propagandističkoj maniri napadaju Vatikan kao svojega neprijatelja, nije posvema jasno ističu li time ujedno i svoj negativan sud s obzirom na eklezijalnost Katoličke crkve.¹² Jednako tako neodmjereno, a počesto i neistinit govor o Katoličkoj crkvi u Hrvatskoj i o njezinim biskupima kod pojedinih episkopa SPC-a iz Hrvatske, čini se, nije išao za osporavanjem njezine crkvenosti.

Katolička crkva ne samo da priznaje valjanost sakramenata u Pravoslavnoj crkvi, nego je na II. vatikanskom saboru izričito priznala njezinu eklezijalnost zbog apostolskog nasljedstva.¹³ Tako jasnoga zajedničkog obvezatnog stava Pravoslavija prema Katoličkoj crkvi još uvijek nema. Zacijelo je iz tih razloga moguće kod pojedinih hijerarha SPC-a susresti i prezir, ne samo prema Katoličkoj crkvi u Hrvatskoj nego prema njezinoj općoj pojavnosti, pa i prema katoličkim narodima. Za ilustraciju spomenimo neke stavove episkopa budimskog dr. Danila Krstića. On u jednom svojem razgovoru kaže: »Nacije koje su ušle u Pravoslavlje za nas su blagoslovene nacije jer su imale pravi ukus za najveće vrednosti i to je razlika između ruskog naroda koji je slovenski, srpskog ili bugarskog i s druge strane poljskog koji nema taj ukus. Poljski narod, na primer, imao je kompleks pred latinskim jezikom, robovski kompleks, kao da Bog ne razume sve jezike. To je kompleks manje vrednosti robova koji misle da je samo Rim bio carevski centar sveta, pa je sada papa. Isti kompleks imaju i naši manji narodi, mislim na Slovake, Slovence i Hrvate. To je pitanje opredelenja za najviše vrednosti, pitanje ukusa, jer kao što postoji na nivou estetike, tako postoji i ukus na nivou religije.«¹⁴ Idući na toj crti boljih pravoslavnih naroda, episkop Danilo će mistično samopoimanje srpskog naroda opisati spremnošću na mučeništvo u ime Boga pravde.¹⁵ Ovim navodima ne želimo staviti na optuženičku klupu bilo koga iz SPC-a, a još manje samu SPC, jer to ne bi ničemu koristilo. Iznosimo tek poneke naznake iz kojih se može razabrati upitnost jasnoće priznavanja eklezijalnosti Katoličkoj crkvi od SPC-a.

¹² Međutim, kad se o papinstvu govori kao o »osmom sakramentu slepe vere«, zacijelo se ne uzima ozbiljno jedna važna sastavnica crkvenosti po katoličkom poimanju. PERIĆ, R., *Na rubu devetog ekumenskog simpozija*, u: ISTI, nav. dj., 209.

¹³ Usp. UR, 14–18.

¹⁴ *Razgovor s episkopom budimskim Danilom. Srpska Crkva danas*, u: Pravoslavni misionar, br. 2/1991., 79–80.

¹⁵ »Per la mistica auto-comprensione dei Serbi, il talento principale di questa nazione dovrebbe essere: la prontezza a andare fino al martirio in nome del Dio della Giustizia.« Tako on piše u referatu na talijanskom jeziku *Balcini: attese di pace*, održanu u Bruxellesu 1992. godine.

3) Povijesno-političko-nacionalno naslijeđe

Ekonomskom toposu Katoličke crkve u Hrvatskoj pripadaju također i uvjetovanosti dugovane povijesno-nacionalno-političkom naslijeđu. Dovoljno je podsjetiti da su turska osvajanja donijela sa sobom također nacionalnu i vjersku isprepletenost ovih prostora, poseban politički i vjerski status pravoslavnog življa, njegovo objedinjavanje u SPC. Pojedini tragovi nesporazuma koji sežu u prijašnja stoljeća vezani su za borbe između pravoslavnih i sjedinjenih grkokatolika. Svemu tome dodat će svoju mjeru napetosti vrijeme nakon I. i II. svjetskog rata. To povijesno breme dobilo je svoj izraz i u trenutačnom ratu u kojem su oživjeli stari animoziteti i dobili nove dimenzije.

Na toj pozadini valjalo bi ponajprije tragati za međusobnim razumijevanjem uzajamne crkvenosti, razlučiti naslage čiste nacionalno-političke naravi. Naime, nesporazumi se nerijetko pojačavaju, ako jedni druge pokušavamo tumačiti s vlastitih polazišta.¹⁶ Pravoslavne crkve imaju ponešto drukčiju strukturiranu crkvenost nego što je kod katolika, u koju zasijeca i nacionalno, jer su nacionalno organizirane. To je osobito izraženo u SPC-u, te stoga nije jednostavno razlučiti koliko je po tom poimanju crkvenosti uistinu legitimno onakvo zauzimanje za nacionalno pitanje kakvo je npr. u pismu Lordu Carringtonu zastupao patrijarh srpski Pavle ili je riječ o čistoj politici. Patrijarh između ostaloga kaže: »Ti naši sunarodnici iste vere i krvi suočeni su sa sledećim kobnim izborom. Ili će se oru-

¹⁶ Tako npr. patrijarh German u svojem pismu kardinalu Kuhariću od 26. lipnja 1989. godine drži da knjiga *Pravoslavni dr. Jurja Kolarića* »neistinito i antiekiumenski prikazuje i ponižava veru i život Pravoslavne crkve«. AKSA, br. 49/7. 12. 1990., Prilog, str. 18. Slične su reakcije bile na raspravu o uspostavi Hrvatske pravoslavne crkve, koju je pokrenuo dr. Juraj Kolarić. Usp. Izjavu predsjednika Vijeća za ekumenizam i dijalog HBK biskupa Đure Kokše od 13. ožujka 1993.: *Mišljenja s rasprave nisu stajališta Crkve*, u: Vjesnik, 17. ožujka 1993., str. 2.; KOLARIĆ, J., *Osobna stajališta*, u: Vjesnik, 17. ožujka 1993., str. 2; Usp. također DONAT, B., *Kaptolsko predavanje o »Hrvatskoj pravoslavnoj crkvi«*. *Premalo pameti*, u: Večernji list, 28. ožujka 1993., str. 4.; KOLARIĆ, J., *Otvoreno pismo gospodinu Branimiru Donatu*. *Previše pameti*, u: Večernji list, 13. travnja 1993., str. 33.; RADETIĆ, M., *Tragom zahteva zagrebačkog teologa dr. Jurja Kolarića za osnivanjem Hrvatske pravoslavne crkve*. *Ustaška politika Kaptola*, u: Novosti, 9. ožujka 1993.; KUBUROVIĆ, M., *Povodom izjave dekana Rimokatoličkog bogoslovske fakulteta u Zagrebu*. *Mitropolit Jovan: Povratak na ideje Ante Pavelića*, u: Politika, 9. ožujka 1993.; *Vest o mogućoj autokefalnosti Pravoslavne crkve u Hrvatskoj*. *Studenica nije na Kaptolu*, u: Politika ekspres, 9. ožujka 1993.; ČULIĆ, M., *Nastaje li Hrvatska pravoslavna crkva*, u: Nedjeljna Dalmacija, 17. ožujka 1993., str. 16 i 17. Kao primjer tumačenja ratnih događanja u Bosni i Hercegovini s vlastitih stajališta karakteristično je pismo patrijarha Pavla Boutrosu Ghaliju i nadopuna koju je zatim poslao mostarski biskup Žanić. Usp. *Pismo patrijarha Pavla i mostarskog biskupa Žanića Boutrosu Ghaliju*. *Nečuvene optužbe srpskog patrijarha i odgovor mostarskog biskupa*, u: Glas Koncila, 31 (2. kolovoza) 1992., str. 6.

žjem u ruci izboriti za opstanak u istoj državi s maticom srpskog naroda, ili će biti prisiljeni da se iz te 'nove NDH' (tj. sadašnje Hrvatske) pre ili posle isele. Trećega nema. Zato i srpska država i srpski narod moraju ih zaštititi svim legalnim sredstvima uključujući i oružanu samoodbranu srpskih života i svih srpskih kraji-
na.«¹⁷ U različitim susretima s predstavnicima pojedinih međunarodnih crkvenih ili političkih tijela patrijarh Pavle jasno je naznačio stav svoje Crkve prema pitanju Srba u Hrvatskoj. Tako je za vrijeme jedne posjete Srbiji izaslanstva Svjetskog vijeća Crkava patrijarh Pavle između ostaloga kazao: »Ne možemo (Srbi i Hrvati u Hrvatskoj, op. p.) više živjeti kao braća, ali moramo moći živjeti kao susjedi«. To jest, Srbi ne mogu živjeti kao manjina u neovisnoj Hrvatskoj, ali nitko od njih ne može zahtijevati da napuste područja na kojima žive generacijama. Bilo koje političko rješenje po patrijarhovu mišljenju mora zato uključiti promjenu granica.¹⁸ Nakon priznanja neovisnosti Slovenije i Hrvatske u siječnju 1992. godine, Sveti arhijerijski sabor SPC-a održao je svoju izvanrednu sjednicu s koje je uputio poruku srpskom narodu i međunarodnoj javnosti, iznoseći »u ovaj strašni čas naše istorije« svoje poglede o trenutačnim zbivanjima u kojoj između ostaloga kaže: »Ničije pogodbe sa nosiocima vlasti u Srbiji, koja nema mandat da istupa u ime čitavoga Srpstva, ili sa organima jugoslavenske federacije, ili sa komandujućim strukturama jugoslavenske vojske, ne obavezuju srpski narod kao celinu, bez njegove saglasnosti i bez blagoslova njegove duhovne Matere, Pravoslavne Srpske Crkve.«¹⁹ Po zapadnjačkom poimanju rastave Crkve od države, ovakve teze bile bi držane miješanjem jedne Crkve u čisto politička rješenja. Oprezan pak istraživač, koji ne želi ništa prejudicirati, zapitat će se nije li u tom

¹⁷ *Pismo srpskog patrijarha Pavla Lordu Carringtonu, Dokument X.*, u AKSA 32 (listopada) 1991., str. 10-11. U prosudbi nacionalno-državnog poimanja vlastite crkvenosti SPC-a indikativna je i činjenica da na susretu patrijarha Pavla i kardinala Kuharića u kolovozu 1991. godine u Slavanskom Brodu, pri izradbi izjave za javnost episkopi SPC-a nisu prihvatili formulaciju katoličke delegacije da se rat vodi u Republici Hrvatskoj, nego je konačno usvojeno da je rat zahvatio pojedine katoličke biskupije i eparhije SPC-a. Usp. *Ekumenski susret na vrhu u Slavanskom Brodu. Žarki vapaj Bogu i ljudima*, u: Glas Koncila 35 (1. rujna) 1991., str. 3.; Usp. također BATA, J., *Eine Kirche im Zwielficht. Die serbische Orthodoxie und der Krieg im ehemaligen Jugoslawien*, u: Herder Korrespondenz 46 (1992.) 430-434.

¹⁸ »We can no longer live as brethren, but we must be able to live as neighbours«. In other words, Serbians can no longer live as minorities inside an independent Croatia. But nobody can demand from them that they leave the territories where they have been living for generations, and where in some areas, they are the majority (or were until many of them were forced out or killed). Any political solution must therefore include the change of some of the borders.« *Report of a visit to Yugoslavia, World Council of Churches, General Secretariat*, 31. January 1992., str. 4.

¹⁹ *Poruka Sabora SPC-a srpskom narodu i međunarodnoj javnosti*, u: Politika 89 (1992.), br. 28119, 19. siječnja 1992., str. 1 i 8.

stavu, možda svjesno ili podsvjesno, nazočno povezivanje jurisdikcije pečkog patrijarha nad svim Srbima s njihovom pripadnošću jednoj državi Jugoslaviji ili (velikoj) Srbiji, zbog nacionalnog (po nekima i državotvornog) značaja njegove Crkve. Odgovor nije jednostavno dati. No, ta se pitanja zasigurno ne bi smjela pojednostavljivati, kako se to nerijetko u nas događa.

Isto vrijedi i obrnuto. Očito je, naime, da srpsko-pravoslavna strana polazi od svojega vlastitog poimanja crkvenosti te iz svoje nacionalne strukturiranosti sudi i Katoličku crkvu. U tom smislu moguće je razumjeti i njihovu optužbu npr. nadbiskupa Stepinca, jer drže da je i u NDH-u a i danas Katolička crkva tako povezana s nacionalno-državnim, kako je to kod pravoslavnih. U već spomenutom pismu Lordu Carringtonu patrijarh Pavle bez ikakve teškoće tvrdi: »Bitan deo tog zločinačkog nauma (NDH op. p.) bilo je nasilno prekrštavanje pravoslavnih Srba što je sprovodila katolička crkva u Hrvatskoj.«²⁰ Slično se daje naslutiti i u *Saopštenju za javnost pravoslavnih episkopa i svećenika* od 13. rujna 1990. u Pakracu u kojem stoji da je za zastrašivanja Srba u Hrvatskoj, prijetnje, uvrede, otpuštanje s posla, demoliranje kuća, silovanja i ubojstva, kriva hrvatska vlada a da »odgovorna tijela i lica Rimokatoličke Crkve u Hrvatskoj, uz rijetke izuzetke, podržavaju hadezeovski kurs prema Pravoslavnoj crkvi i srpskom narodu u Hrvatskoj, pri čemu u ustašoidnom i nehrišćanskom harangiranju prednjači zagrebački 'Glas Koncila'«. ²¹

S tog istog vidika posebnu pozornost zavrijedilo bi pismo patrijarha srpskog, gospodina Germana od 26. lipnja 1989. godine, koje je odgovor na dopis kardinala Franje Kuharića od 30. svibnja te iste godine, kojim kardinal poziva na oživljavanje mješovite komisije SPC-a i BKJ sa svrhom promicanja dijaloga, osobito u pitanju mještovitih ženidbi.²² Pismo patrijarha Germana na neki način je saže-

²⁰ *Pismo srpskog patrijarha Pavla lordu Carringtonu, Dokument X.*, u: AKSA 32 (listopada) 1991., str. 10. Usp. također već spomenuti Izvještaj izaslanstva Svjetskog vijeća Crkava od 31. siječnja 1992. gdje se donosi mišljenje SPC-a da su vlasti u Zagrebu pod utjecajem katoličke hijerarhije: »It is suggested that the political leaders of Croatia are under influence from the Roman Catholic hierarchy in Zagreb«, str. 3. Srpski episkopi stavljaju na istu razinu Katoličku crkvu u Hrvatskoj i hrvatsku državu, kad ih pozivaju da zajednički omoguće povratak »prognanog« klera i episkopa SPC-a iz Hrvatske: »Therefore the Sabor calls upon authorities of the state and Roman Catholic church in Croatia to enable the proper work of our Church there, just as this has been made possible for the Roman Catholic bishops in the territory of Serbia and Montenegro.« *Communique to the Public from the Regular Assembly of Bishops of the Serbian Orthodox Church (14–26 May 1993.)*, u: World Council of Churches. Conference of European Churches, Report of a Visit to Belgrade and Novi Sad, 10–14 May 1993., str. 17.

²¹ *Saopštenje za javnost sa Konferencije srpskih pravoslavnih episkopa i sveštenika sa teritorija Republike Hrvatske*, u: AKSA, 38 (21. 9.) 1990., 5.

²² *Pismo kardinala Kuharića patrijarhu Germanu*, Prilog II., u: AKSA, 49 (7. prosinca) 1990., Prilog, str. 15.

tak uvjeta koje je SPC postavila za ekumenizam s Katoličkom crkvom u tadašnjoj Jugoslaviji. Patrijarh ne krivi cijelu Katoličku crkvu u NDH za zločine protiv Srba, ali traži da biskupi »nedvosmisleno i bez ikakve ograde, osude same zločine (u II. svjetskom ratu, op. p.) i da se ograde od njihovih izvršilaca ili nadahnitelja«. ²³ Zamjera što kardinal Kuharić izjavljuje, a Glas Koncila piše o jaseno-vačkim žrtvama, umanjujući onaj broj koji zastupa SPC. Podsjeća da je istrebljenje Srba i njihove Crkve »cela ta satanska rabota tvorena u ime hrišćanskih načela i od ljudi koji su hteli da osnuju prevashodno 'katoličku državu'«, ²⁴ da »zapanjuje hrišćansku savest da je ta ista (katolička op. a.) hijerarhija, na čelu s pokojnim nadbiskupom Alojzijem Stepincem (uzgred rečeno vojnim vikarem Paveličeve vojske) uopšte mogla prihvatiti da bude saradnik na prekrštavanju«. ²⁵ Patrijarh očekuje da »radi istine, pravde i ljubavi Hristove, izbegavate svaki akt ili iskaz koji pozleđuje stare rane ili stvara utisak da na bilo koji način branite ono što se ne može braniti, i da se, makar prećutno, s njim solidarišete«. ²⁶ Patrijarh predbacuje biskupima da su pridonijeli odlukama Hrvatskoga sabora da se jezik u Hrvatskoj zove samo hrvatskim, da podupiru makedonski crkveni raskol, a da je »otvoreno podržavanje tog raskola od strane rimokatoličkih krugova bio jedan od razloga zbog kojeg je, pre tri godine u Bariju, bio doveden u pitanje i globalni teološki dijalog između dveju crkava«. ²⁷ Podsjeća biskupe da podržavaju Albance s Kosova koji ubijaju, siluju i rade nasilja svake vrste a da Katolička crkva u Hrvatskoj »nije nikada našla za potrebno da, u ime hrišćanske i ljudske solidarnosti javno uputi reč utehe, podrške i ohrabrenja 'prognanima zbog pravde', niti da pozove na put razuma i poštenja sejače zla i mržnje«. ²⁸ »Nikako nam nije jasno kako to da je vaše osećanje hrišćanske sapatnje progovorilo ovom prilikom tako naglo i neodoljivo snagom planinske bujice, a pre toga nisu ga mogli, godinama i decenijama, pokrenuti na javno reagovanje stalni vapaji stotina hiljada krštenih stradalnika na Kosovu i Metohiji«. ²⁹ Patrijarh konačno odbija da bi dr. Juraj Kolarić bio tajnikom Mješovite katoličko-pravoslavne komisije, jer pisac knjige *Pravoslavni* »neistinito i antiekumenski prikazuje i ponižava veru i život Pravoslavne crkve«. ³⁰

U svojem odgovoru kardinal Kuharić je pripomenuo patrijarhu Germanu da necrkveni i nevjerski čimbenici koje on navodi u svojem pismu, neće dovesti do

²³ *Odgovor patrijarha Germana kardinalu Kuhariću*, Prilog III., u: AKSA, 49 (7. prosinca) 1990., Prilog str. 16.

²⁴ Isto, str. 17.

²⁵ Isto.

²⁶ Isto.

²⁷ Isto.

²⁸ Isto, str. 18.

²⁹ Isto.

³⁰ Isto.

ekumenskog dijaloga i podsjetio ga na katolička načela prema kojima »polazište dijaloga naših crkava ne može biti neke vrsti politička znanstvena debata ili polemika, nego iskren razgovor u kojem se dopušta da se u mnogim prosudbama ne slažemo, ali ipak dobronamjerno tražimo dublje međusobno upoznavanje i veće zbližavanje u rušenju predrasuda, u gledanju i argumentiranju. Ekumenski razgovor nije znanstveni simpozij niti metoda utvrđivanja određene statistike, nije ponajprije razgovor nacija ili politika, nego susret vjernika«.³¹

I iz ove razmjene pisama još jednom su se očitovala dva različita polazišta ekumenskog dijaloga, u kojem su stajališta SPC-a usredotočena na elemente nacionalno-političke, tj. neteološke naravi. Tako se još jednom postavlja temeljno pitanje: koliko su ta stajališta dugovana uistinu nacionalnoj strukturiranosti te Crkve te na neki način tvore sastavni dio poimanja njezine crkvenosti, ili je to čin određene politike. Ozbiljan istraživač ne bi smio olako pristupiti tom pitanju.

Iz pisma patrijarha Germana lako je iščitati i poseban način poimanja povijesti koji poneki znaju nazivati »mit(oman)skim«. No, sami predstavnici SPC-a, poimence episkop bački Irinej je u različitim prigodama upozoravao katoličke sugovornike na tu činjenicu. To su zamijetili i njihovi sugovornici iz zapadnih zemalja,³² pa je u listopadu 1993. osnovana komisija od stručnjaka povjesničara iz Hrvatske, Njemačke i Srbije koja bi se trebala baviti interpretacijom događaja iz srpsko-hrvatske povijesti.

Na novo pismo kardinala Kuharića odgovorio je 1991. godine novoizabrani patrijarh srpski Pavle. Budući da je kardinal, po mišljenju patrijarha, ispunio osnovni uvjet jer je u svojem dopisu SPC-u između ostaloga također izjavio: »Mi žalimo i osuđujemo sva nedjela, koja su sinovi hrvatskog naroda na bilo kojoj strani, pod bilo kojom zastavom, počinili prema srpskom i drugim narodima«,³³ patrijarh drži da je moguć daljnji ekumenski dijalog između dviju Crkava. U svojem odgovoru patrijarh piše: »Posle ovog uistinu hrišćanskog iskaza u Vašem pismu smatramo da ne postoje razlozi za odlaganje našeg neposrednog susreta i dijaloga, – pogotovu posle podsticajnog primera koji ste pružili Vi, Uzoriti gospodine Kardinala, prilikom našeg susreta u Sremskim Karlovcima, – te Vas molimo da delegirate jednu komisiju Biskupske konferencije Jugoslavije za dijalog sa Srpskom

³¹ *Novo pismo kardinala Kuharića patrijarhu Germanu*, Prilog IV., u: AKSA, 49 (7. prosinca) 1990., Prilog, str. 19.

³² Npr. Delegacija Pokreta *Pax Christi*, na čelu sa svojim predsjednikom kardinalom Godfriedom Daneelsom iz Bruxellesa bila je u posjetu SPC-u 30. 8. – 1. 9. 1993. te u svojem izvještaju kaže: »The question of the former internal borders of Yugoslavia (whether those borders were historical or artificial) or the question of Kosovo have shown that SOC representatives give a different presentation of many facts than most Western historians or experts« (str. 6). »They are absolutely convinced that their own opinion is the right one.« (str. 7).

³³ *Novo pismo kardinala Kuharića patrijarhu Germanu*, str. 19.

Pravoslavnom crkvom.«³⁴ Uistinu, otada SPC nije više postavljala posebnih uvjeta za međusobne susrete, dapače, sama ih je tražila na najvišoj razini, što se zasigurno, barem djelomice, može pripisati stanju u koje su zbog rata dospjeli srpska država i Crkva.³⁵ Ujedno su uspostavljene komisije za dijalog objiju Crkava.³⁶

Za ekumenski topos Katoličke crkve u Hrvatskoj u novonastaloj situaciji demokratskih promjena i rata značajno je da su svi episkopi i najveći dio svećenstva SPC-a napustili Hrvatsku te se otada razgovori vode s delegacijama SPC-a na najvišoj razini i njima redovito nisu nazočni episkopi iz Hrvatske. To otežava stvaran razgovor i ujedno ima političke konotacije podržavanja na vjerskoj razini funkcioniranja prijašnjih jugoslavenskih odnosa. Budući da je iz Hrvatske članica Svjetskog vijeća Crkava u Ženevi Evangelička crkva putem Luteranskog saveza, a SPC preko svojega beogradskog središta, nerijetko i aktivnosti u koje Svjetsko vijeće Crkava uključuje Katoličku crkvu iz Hrvatske nosi sa sobom određene političke konotacije.

II. Ekumenizam na djelu

S pravom se može reći da gotovo nigdje nije s tolikim oduševljenjem dočekan II. vatikanski sabor i njegova obnova kao u Crkvi hrvatskoga jezika. To vrijedi i za ekumensko gibanje koje je pokrenuo sabor. Još tijekom trajanja sabora 1964. godine, đakovački biskup mons. Stjepan Bäuerlein osnovao je u svojoj bis-

³⁴ *Pismo patrijarha srpskog Pavla od 17. lipnja 1991. godine*, str. 2.

³⁵ Susret kardinala Kuharića s patrijarhom Pavlom koji je bio dogovoren za 8. kolovoza 1991. godine u Banjaluci, odlukom Sv. sinoda SPC-a od 6. kolovoza bio je odgođen, kao reakcija na navodnu izjavu kardinala Kuharića prigodom posjeta nadbiskupa Jean-Louis Tourana Zagrebu, da je SPC za rat. Taj susret ponovno je predložio Sv. sinod na svojem zasjedanju 17. kolovoza, držeći Đakovo prihvatljivim mjestom susreta. Radi događaja u istočnoj Slavoniji, osobito ubijanja i izгона preostalog nesrpskog pučanstva te djelatnosti episkopa novoosnovane eparhije osječko-poljsko-baranjske g. Lukijana, posebice njegova poziva Šešeljevim četnicima »da se što pre oslobodi Vukovar«, đakovački biskup Ćiril Kos usprotivio se da mjesto susreta bude Đakovo, pa je on održan 24. kolovoza u Slavonskom Brodu. *Usp. Odgođen ekumenski susret na vrhu*, u: *Glas Koncila*, 33 (18. kolovoza) 1991., str. 1; *Uz neizhjezan susret hrvatskog kardinala i srpskog patrijarha. O čemu se katolici i pravoslavni mogu dogovoriti?*, u: *Glas Koncila* 34 (25. kolovoza) 1991., str. 3.

³⁶ U svojem pismu od 17. lipnja 1991. godine patrijarh Pavle javlja kardinalu Kuhariću da je Arhijerejski sabor SPC-a odredio svoju Komisiju za dijalog s Katoličkom crkvom u sljedećem sastavu: mitropolit zagrebačko-ljubljanski g. Jovan, mitropolit crnogorsko-primorski g. Amfilohije, episkop šumadijski g. Sava, episkop bački g. Irinej, protojerej Dragan Terzić i jerođakon dr. Ignatije Midić. Kardinal Kuharić pak u svojem odgovoru patrijarhu Pavlu od 17. listopada 1991. godine javlja sastav katoličkih članova Komisije: nadbiskup beogradski mons. dr. Franc Perko, biskup banjalučki mons. dr. Franjo Komarica, biskup šibenski mons. dr. Srećko Badurina, pomoćni biskup zagrebački mons. dr. Đuro Kokša i teolozi dr. Antun Škvorčević i dr. Anton Benvin.

kupiji Dijecezanski odbor za sjedinjenje Crkava. Već 1965. načinjen je prvi prijevod dekreta o ekumenizmu *Unitatis redintegratio* i objelodanjen u Vjesniku dakovačke biskupije. Godine 1966. pokrenut je bilten Glasa Koncila za ekumenska pitanja *Poslušni Duhu* koji je nakon svojega petog broja na žalost prestao izlaziti koncem te iste godine. Tako je zaustavljeno plemenito nastojanje koje je sebi zadao Bilten »da mi katolici što brže i što bolje upoznamo i prigrlimo ekumenski duh koji proizlazi iz Drugog vatikanskog koncila te da se tako pripravimo za ekumenski dijalog s ostalom kršćanskom braćom«. ³⁷ Onodobna Biskupska konferencija Jugoslavije ustanovila je 1967. godine Biskupsku komisiju za ekumenizam koja će se 1970. godine nazvati Vijeće za ekumenizam BKJ. Naši biskupi uputit će svojim vjernicima 1974. godine *Pastirski poziv na oživljavanje ekumenskog duha i nastojanja*. ³⁸ Taj poziv hrvatski su biskupi još jednom snažno podrčali u svojoj poslanici prigodom početka proslave trinaest stoljeća kršćanstva u Hrvata 1976. godine. ³⁹ Valja spomenuti i *Pastoralne upute o brakovima među kršćanima različitih vjeroispovijesti* iz 1984. godine te *Sveti Metod – apostol i učitelj Slavena* iz 1985. godine kojima naši biskupi iskazuju svoju dosljednost u ekumenskim nastojanjima na ovom tlu.

No, da još temeljitije istražimo stanje ekumenizma u nas, neće biti na odmet obratiti pozornost onim područjima života na koja nas upućuje dekret *Unitatis redintegratio* kad u br. 4 opisuje bitne sastavnice ekumenskog djelovanja.

1) »Uklanjanje riječi, sudova i djela, koji su u neskladu s položajem rastavljene braće«

Kao prvo područje ekumenskog djelovanja Katoličke crkve dekret o ekumenizmu navodi da su to »pokušaji da se uklone riječi, sudovi i djela koji ni po pravdi ni po istini ne odgovaraju položaju rastavljene braće, pa otežavaju uzajamne odnose s njima«. U vrijeme Drugog vatikanskog sabora stvorena je nova klima u međukršćanskim odnosima, osobito između katolika i pravoslavnih. Među ostalima, i SPC je poslala svoju dvojicu promatrača na četvrto zasjedanje sabora 1965. godine i ujedno je u to isto vrijeme postala članicom Svjetskog vijeća Crkava. No, proročka gesta pape Pavla VI. i patrijarha Atenagore I. uklanjanja uzajamnih anatema iz 1054. godine i to dan prije završetka II. vatikanskog sabora, 7. prosinca 1965. godine, bila je od odlučujućeg značenja za daljnje međusobne odnose Pravoslavne i Katoličke crkve. ⁴⁰ Otada se u rječniku tih dviju Crkava

³⁷ *Poslušni Duhu*, br. 1, lipanj 1966., str. 1.

³⁸ BISKUPI JOGOSLAVIJE, *Pastirski poziv na oživljavanje ekumenskog duha i nastojanja*, Dokumenti 42, KS, Zagreb, 1974.

³⁹ BISKUPSKA POSLANICA, *Trinaest stoljeća kršćanstva u Hrvata*, KS, Zagreb, 1976., 40–41.

⁴⁰ Usp. PAYER, A., *Der Ökumenische Patriarch Athenagoras I. ein Friedensbringer aus dem Osten*, Catholica Unio, Würzburg, 1986., 97–100.

više ne čuju riječi poput »sizmatik« ili »heretik«. Ta promjena zamjetna je i kod SPC-a. Ipak, njezini visoki predstavnici u domaćoj i svjetskoj javnosti govore nerijetko tako o Katoličkoj crkvi u Hrvatskoj da se to redovito shvaća kao javno optuživanje. Dovoljno je podsjetiti na uzastopno ponavljaju temu Jasenovca, a u novije vrijeme na pitanje vjeronauka u školi i »prekrštavanja« pravoslavne djece.⁴¹ S pravom neki primjećuju da bi se SPC, ako joj je uistinu stalo do rješavanja mogućih ili stvarnih pastoralnih problema u Hrvatskoj, trebala obraćati ponajprije Katoličkoj crkvi, ako se ona odnose na nju. U suprotnom, te pritužbe u javnosti postaju optužbama kojima nije svrha rješavanje problema, nego difamacija Katoličke crkve. Nije poznat niti jedan slučaj nakon II. vatikanskog sabora da bi katolički biskupi u nas bilo kakve optužbe ili uvredljiv govor o SPC-u iznosili u javnosti.⁴²

Na susretima visokih predstavnika dviju Crkava posljednjih godina, između ostaloga, bila je istaknuta i potreba da se u svojim sredinama, osobito preko vjerskog tiska, valja zauzimati za bolju sliku pojedine Crkve. Predstavnici SPC-a drže da je ta Crkva u katoličkom tisku u Hrvatskoj trajno nazočna u lošem svjetlu.⁴³ No, istraživanjem vjerskoga tiska obiju Crkava zacijelo bi se došlo do

⁴¹ Usp. pritužbe mitropolita zagrebačko-ljubljanskog Jovana i odgovor kardinala Franje Kuharića: *Srpsko pravoslavni mitropolit protiv Republike Hrvatske. »Hranili smo zmiju u njedrima«, u: Glas Koncila 28 (12. srpnja) 1992., str. 4; Izjava kardinala Franje Kuharića u povodu pisma svjetskoj javnosti mitropolita Jovana Pavlovića. Krive optužbe nisu put u zblizavanje, u: Glas Koncila 29 (19. srpnja) 1992., str. 3.*

⁴² Prigovori SPC-a na račun katoličkih biskupa tiču se uglavnom njihova mišljenja iznošena u javnosti da je rat u Hrvatskoj i BiH čin srpske agresije. Koliko je poznato, samo mitropolit zagrebačko-ljubljanski Jovan Pavlović neutemeljeno je i bez dokaza ustvrdio: »Katolička crkva optužuje Srpsku pravoslavnu crkvu da je za rat i razaranje, a prvi poziv na krstaški rat protiv Srba uputio je kardinal Kuharić u svojoj propovedi 4. avgusta 1991. godine.« Intervju s mitropolitom zagrebačko-ljubljanskim Jovanom, *Sotone iz Zagreba*, u: Intervju, 2. listopada 1992., str. 5. Mitropolit svoje tvrdnje nikada nije opovrgao, iako je javnosti predočeno da spomenutoga dana kardinal nije držao nikakve propovijedi, a da u katedrali kasnije, prigodom posjeta Jean-Louis Taurana iz Vatikana, takvu čemu također nema traga. Usp. *Papina diplomatska akcija za mir*, u: Glas Koncila 32 (11. kolovoza) 1991., str. 1 i 4; *Mirovna misija Svete Stolice u Hrvatskoj i Jugoslaviji. Za poštovanje legitimnih prava i težnja svih naroda*, u: Glas Koncila, 33 (18. kolovoza) 1991., str. 1, 2 i 3. Iako je iz gore navedenih tvrdnji patrijarha Pavla lordu Carringtonu Katolička crkva mogla donijeti zaključak da je SPC za rat, ona na usta svojih biskupa o tome u javnosti ipak nikad nije govorila.

⁴³ Tako se zagrebačko-ljubljanski mitropolit požalio: »Zvanični list Katoličke crkve Glas Koncila od 12 jula ove godine (1992. op. p.) čak me u naslovu naziva – zmijom. Koliko je meni poznato, zvanični list Srpske pravoslavne crkve *Pravoslavlje* nikada nije nadbiskupa Kuharića ili katoličkog biskupa u Beogradu dosad okvalifikovao sličnim epitetom.« *Sotone iz Zagreba*, u: Intervju, 2. listopada 1992., str. 5. Spomenuti naslov Glasa Koncila zacijelo je prešao mjeru dobrog ukusa. No, nužno je lučiti službene odnose dviju Crkava i njihovu međusobnu komunikaciju od novinarskih počesto senzacionalističkih donošenja i komentiranja pojedinih vijesti o drugoj Crkvi. Ako nije riječ o širenju neistina i vrijeđanju, novinarsku slobodu treba

objektivnih prosudbi o spomenutom pitanju. Ali, zbog pravednosti i vjernosti načelima o ekumenizmu II. vatikanskog sabora, bez obzira na to što druga Crkva o nama mislila ili govorila, nama je truditi se, osobito u javnoj riječi, govoriti o njoj istinu. Ta istina može biti povrijeđena i u slučaju da nastojimo pronalaziti i iznositi samo negativne činjenice, a pozitivne prešućivati.

Ako je suditi po onome što se govori u javnim medijima društvenog pripočavanja o Crkvi drugoga naroda, one su toliko upletene u dnevno-politička događanja svojih sredina da im se dodjeljuje samo negativna uloga. Ima tu zasigurno propagandističkih namjera te zbog situacije u kojoj se još nalazimo nije lako doći do pravih sudova. Ipak, znakovita je činjenica da su se, unatoč svemu, susreti između SPC-a i Katoličke crkve u Hrvatskoj intenzivirali kao nikad dosad.

2) »Skupovi kršćana različitih Crkava«

Dekret o ekumenizmu II. vatikanskog sabora tvrdi da »u religioznom duhu upriličeni skupovi kršćana različitih crkava ili zajednica« služe promicanju jedinstva kršćana. Valja reći da su u Hrvatskoj rijetki međukršćanski skupovi na kojima bi bili nazočni vjernici različitih zajednica. Obično je riječ o skupovima jedne kršćanske zajednice na kojoj sudjeluju predstavnici drugih kršćana i religija. To je postala redovita praksa u nas, osobito prigodom devetogodišnje proslave jubileja trinaest stoljeća kršćanstva u Hrvata.⁴⁴ Slično se uhodalo i prigodom pojedinih mjesnih biskupijskih ili župnih proslava na koje su bili pozivani predstavnici SPC-a. Obrnuto, katolici su bili rjeđe uzvanici na skupovima SPC-a. Spomena je vrijedan poziv upućen kardinalu Kuhariću za blagoslov crkve sv. Jovana Krstitelja u Jasenovcu 1984. godine, kojega je zastupao biskup Đuro Kokša. Sudeći po izjavi jednog visokog predstavnika SPC-a: »da je došao kardinal Kuharić u Jase-

poštivati. Glas Koncila i Pravoslavlje, osobito u novije vrijeme, iznosili su između ostaloga i ono što su pojedine Crkve negativna činile u prošlosti. Usp. seriju članaka T. Vukovića u Glasu Koncila, npr. *Anatomija srpskih osvajanja*, u: Glas Koncila 42 (27. listopada) 1991., str. 5. ISTI, *Mozaik izdaje*, Zagreb, 1991., Usp. također Podlistak ŠTEFAN, Lj., *Suludi san Srpske pravoslavne crkve*, u: Vjesnik, 12. siječnja 1995., str. 27; 13. siječnja 1995., str. 27; 14. siječnja 1995., str. 43; 15. siječnja 1995., str. 45; 16. siječnja 1995., str. 27; 17. siječnja 1995., str. 27; 18. siječnja 1995., str. 27; 19. siječnja 1995., str. 35. Katolička strana drži da ne pripada najvišoj razini Crkve baviti se tim pitanjima, niti da međusobne odnose treba graditi na novinarskim člancima, što kod SPC-a nije slučaj.

⁴⁴ Usp. npr. *Godina velikog zavjeta hrvatski kršćanski jubileji – Spomen knjiga*, CUS – Svetište Gospe od Otoka, Split 1977., str. 106, govor predstavnika SPC-a, episkopa Stefana Boce; *Branimirova godina. Od Rima do Nina (fotomonografija)*. Nadbiskupski ordinarijat Zadar, 1980., čestitka predstavnika SPC-a episkopa Nikolaja Mrđe; *Trinaest stoljeća kršćanstva u Hrvata – NEK / 1984.*, Zagreb, 1986., str. 132, govor mitropolita zagrebačko-ljubljanskoga Jovana Pavlovića.

novac, odnosi između SPC-a i Katoličke crkve bili bi normalizirani«, valja reći da je spomenuti poziv na proslavu ipak u dnu imao određene političke namjere.

No, susreti na najvišoj razini bili su u nas rijetkost. Upravo zato ima posebno značenje posjet kardinala Franje Šepera patrijarhu Germanu u Srijemskim Karlovcima 25. travnja 1968. godine.⁴⁵ Nadbiskup Kuharić susreo se s patrijarhom Germanom prigodom njegova posjeta Karlovcu 25. svibnja 1985. godine.⁴⁶ Kad se prijetnja raspada Jugoslavije i još više rata nadvila nad ove prostore, počeli su se nizati susreti najviših predstavnika Katoličke crkve i SPC-a. U svojoj uskrstnoj čestitici patrijarhu Pavlu 1991. godine kardinal Kuharić je predložio da se njih dvojica što prije susretnu. Patrijarh Pavle je prijedlog prihvatio te su se 7. svibnja 1991. u Srijemskim Karlovcima susrele delegacije dviju crkava.⁴⁷ Ubrzo nakon toga počeo je rat u Sloveniji, a zatim i u Hrvatskoj, što je dvije Crkve potaknulo na to da se njihove delegacije na vrhu sastanu već 24. kolovoza 1991. godine u Slavonskom Brodu.⁴⁸ Događaji su se zgušnjavali, rat se produbljivao, stiglo je i

⁴⁵ Uz kardinala Šepera na sastanku su bili nazočni đakovački biskup Stjepan Bauerlein, tadašnji pomoćni biskup zagrebački Franjo Kuharić i dr. Tomislav Šagi-Bunić. U pratnji patrijarha Germana bili su: mitropolit Damaskin iz Zagreba, episkop Makarije iz Srijemskih Karlovaca, protojerej Mladen Mladenović, protojerej Jevto Ilić, protojerej Milisav D. Protić i protodakon Đorđe Žunić. Usp. *Historijski susret: Patrijarh German i kardinal Šeper*, u: Glas Koncila 10 (12. svibnja) 1968., str. 1, 3, 8 i 9.

⁴⁶ Uz već spomenuti susret s patrijarhom Germanom u pratnji kardinala Šepera, kardinal Kuharić je pohodio patrijarha Germana i kao predsjednik Biskupske konferencije Jugoslavije 24. studenoga 1974. godine u Beogradu, prigodom proslave 50. godišnjice beogradske nadbiskupije. Usp. *Susret kardinala Franje Kuharića s poglavaruom Srpske pravoslavne crkve patrijarhom Germanom*, u: Glas Koncila 22 (2. lipnja) 1985., str. 1 i 3.

⁴⁷ U Srijemskim Karlovcima, uz kardinala Kuharića bili su nadbiskup Anton Tamarut, nadbiskup Franc Perko, biskupi Ćiril Kos, Srećko Badurina, Janos Penzes i Đuro Kokša. Patrijarha Pavla pratili su mitropolit zagrebačko-ljubljanski Jovan, episkopi gornjokarlovački Nikanor, niški Irinej, dalmatinski Nikolaj, bački Irinej i srijemski Vasilije. Usp. *Ekumenski susret patrijarha Pavla i kardinala Kuharića. Susret u službi mira*, u: Glas Koncila 20 (19. svibnja) 1991., str. 1 i 7.

⁴⁸ Na susretu u Slavonskom Brodu od katolika su bili nazočni: kardinal Franjo Kuharić, nadbiskup Anton Tamarut, nadbiskup Vinko Puljić, nadbiskup Franc Perko, nadbiskup koadjutor Ivan Prenda, biskup Ćiril Kos, biskup Marin Srakić, biskup Srećko Badurina, biskup Želimir Puljić, biskup Đuro Kokša, dr. Vjekoslav Milovan i dr. Antun Škvorčević. Patrijarha Pavla dopratila je sljedeća delegacija: mitropolit zagrebačko-ljubljanski Jovan, episkop žički Stefan, episkop dalmatinski Nikolaj, episkop zvrničko-tuzlanski Vasilije, episkop srijemski Vasilije, episkop slavonski Lukijan, episkop gornjokarlovački Nikanor, episkop bački Irinej, episkop osječko-poljsko-baranjski Lukijan. Usp. *Ekumenski susret na vrhu u Slavonskom Brodu. Žarki vapaj Bogu i ljudima*, u: Glas Koncila 35 (1. rujna) 1991., str. 1 i 3. Nakon susreta u Srijemskim Karlovcima i u Slavonskom Brodu Papa Ivan Pavao II. pisao je kardinalu Franji Kuhariću: »Duboko cijenim vaše susrete s Patrijarhom i predstavnicima hijerarhije Srpske pravoslavne crkve i zajedničko zauzimanje stava u korist mira i protiv rata.« *Pismo pape Ivana Pavla II. kardinalu Franji Kuhariću*, Dokument VI., u: AKSA 32 (listopad) 1991., str. 9.

priznanje neovisnosti Republike Hrvatske od Svete Stolice 13. siječnja 1992. Sve to bit će povodom da SPC apelima iznese u svjetsku javnost svoja stajališta u kojima se ponovno podsjeća na jasenovačkih 700.000 srpskih žrtava i predbacuje Sv. Stolici zbog preuranjena priznanja neovisnosti Hrvatske, Slovenije i BiH, pripisujući tom činu krivnju za rat u Hrvatskoj i BiH.

Unatoč tome, od 21. do 23. siječnja 1992. godine, nakon desetogodišnjeg upornog nastojanja Katoličke crkve, zauzimanjem CCEE-a i KEK-a, konačno su se u St. Gallenu u Švicarskoj sastale Komisije za dijalog dviju Crkava, gdje su raspravljena pojedina aktualna pitanja iz njihova međusobnog odnosa i naznačena područja kojima bi trebale posvetiti pozornost u svojem daljnjem radu.⁴⁹

U organizaciji Europskog vijeća Crkava i Vijeća biskupskih konferencija Europe 23. rujna 1992. godine u Ekumenskom institutu Bossey pokraj Ženeve održan je novi sastanak između delegacija dviju Crkava na čelu s kardinalom Kuharićem i patrijarhom Pavlom, koji je bio zamišljen kao međureligijski. Naime, pozvan je bio i vrhovni poglavar Islamske zajednice na području nekadašnje Jugoslavije reis-ul-ulema g. Jakub Selimoski, ali nije dobio dopuštenje da izađe iz Sarajeva koje je u srpskom okruženju. U katoličkoj delegaciji bio je i nadbiskup sarajevski mons. Vinko Puljić.⁵⁰ Razgovor se usredotočio na teško ratno stanje u

⁴⁹ Usp. ŠKVORČEVIĆ, A., *Prvi ekumenski sastanak Komisija SPC-a i BK. Susret desetljeća*, u: Glas Koncila 5 (2. veljače) 1992., str. 1 i 6. ISTI, *Zapisnik Komisija za susret i dijalog Svetog arhijerejskog sabora SPC-a i Biskupske konferencije 21. i 22. siječnja 1992.*, u Arhivu Vijeća za ekumenizam i dijalog HBK. Usp. također AKSA, 49/1990., prilozi, gdje su doneseni svi dopisi između kardinala Kuharića i patrijarha Germana u svezi s komisijama kad se godine 1986. činilo da će se komisije konačno sastati u rezidenciji mitropolita zagrebačko-ljubljanskoga Jovana, koji je određen za voditelja Komisije SPC-a, nakon uzastopnih nastojanja biskupa Kokše i tajnika Vijeća za ekumenizam Škvorčevića da od mitropolita doznaju kad će se komisije sastati, dobili su odgovor da nakon događaja u Bariju 1987., odnosno izložbe makedonskih ikona u Vatikanu, od sastanka nema ništa. Rat je konačno pospješio sastanak u St. Gallenu, na kojemu nije sudjelovao mitropolit Jovan, kao što nije sudjelovao niti kasnije na drugim susretima dviju Crkava. To je to znakovitije što je mitropolit Jovan zadužen u SPC-u za ekumenske odnose s drugim Crkvama. Uz mitropolita Jovana na sastanku u St. Gallenu izostao je i episkop šumadijski Sava (usp. gore bilj. br. 35), a umjesto njih sudjelovali su episkop Atanasije Jevtić i Lukijan Pantelić.

⁵⁰ Izaslanstvo Katoličke crkve u Hrvata na susretu u Bosseyu tvorili su: kardinal Franjo Kuharić, nadbiskup Anton Tamarut, nadbiskup Vinko Puljić, biskup Ćiril Kos, biskup Đuro Kokša, dr. Antun Škvorčević i novinar Mijo Gabrić. Srpska pravoslavna crkva bila je zastupljena u ovom sastavu: patrijarh srpski Pavle, mitropolit Amfilohije Radović, mitropolit Nikolaj Mrđa, episkop Irinej Bulović, episkop Atanasije Jevtić i g. Petar Pejović. Usp. ŠKVORČEVIĆ, A., *Zapisnik sastanka kardinala Kuharića i patrijarha Pavla, Bossey (Ženeva), 23. rujna 1992.* Usp. također *Ekumenski susret poglavara Srpske pravoslavne crkve i Crkve u Hrvata u Ženevi. Još jedan susret u službi mira*, u: Glas Koncila 40 (4. listopada) 1992., str. 1, 3 i 4. Neki ovaj susret netočno opisuju kao sastanak katoličko-pravoslavnih komisija. Usp. PERIĆ, R., *Ekumenske nade i tjeskobe*, Crkva na kamenu, Mostar 1993., str. 29 i 350.

Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini i željelo se doći do razmjene mišljenja o zajedničkim stavovima glede njegova zaustavljanja te humanitarnim i pastoralnim potrebama za koje se Crkve u ovoj situaciji moraju zauzimati. Između ostaloga, iznesena su i mišljenja dviju delegacija o pitanju odlaska iz Hrvatske i povratka episkopa i svećenstva SPC-a.

Zauzimanjem predsjednika američke fundacije Appeal of Conscience Foundation, rabina Arthura Schneiera, održan je ponovno ekumensko-dijaloški susret u Ermatingenu i Zürichu u Švicarskoj 24. i 25. studenoga 1992. godine, na kojem je zbog spriječenosti bolešću kardinala Kuharića katoličku delegaciju predvodio sarajevski nadbiskup mons. Vinko Puljić, na čelu delegacije SPC-a bio je patrijarh Pavle, a muslimane je predvodio reis-ul-ulema hadži efendija Jakub Selimoski.⁵¹ Budući da su se muslimani našli prvi put na ovakvom sastanku, iskoristili su priliku da predstavnicima SPC-a izlože sve svoje pritužbe na njihove stavove glede rata u BiH, osobito zbog izostale osude pokolja civilnog muslimanskog stanovništva u Bijeljini i drugim okupiranim mjestima. Tom prigodom zajednički je prihvaćeno da 23. prosinca 1992. godine bude dan molitve i posta za mir u Bosni i Hercegovini. U Zagrebu je toga dana, u organizaciji Vijeća za ekumenizam i dijalog, u džamiji održan međureligijski molitveni susret.⁵²

Od nemala značenja za daljnje ekumenske kontakte između Katoličke crkve u Hrvatskoj i SPC-a bio je zasigurno posjet izaslanstva patrijarha Pavla Svetog Stolicu. Papa Ivan Pavao II. primio je u audijenciju 2. travnja 1993. godine mitropolita Amfilohija Radovića i episkopa Irineja Bulovića te je tom prigodom istaknuto »da dijalog između Katoličke crkve i Srpske pravoslavne crkve, po sebi nikada prekinut, treba osnažiti na svim razinama, da bi se pronašli načini i putovi nove suradnje u svrhu zajedničkog kršćanskog svjedočanstva«.⁵³

Slijedilo je zatim nekoliko susreta na nižoj razini, potaknutih od biskupa Hildesheima u Njemačkoj Josefa Homeyera, odnosno Njemačke biskupske konferencije. Tako su se u Pečuhu u Mađarskoj 6. i 7. srpnja 1993. godine sastali biskup Srećko Badurina, praćen tajnikom Vijeća za ekumenizam HBK Antunom Škvorčevićem, i episkop Irinej. Namjera je bila razmisliti o nastavku rada komisija dviju Crkava. Budući da su Nijemci već ranije zamijetili da se Hrvati i Srbi ne slažu u interpretaciji pojedinih zbivanja iz njihove međusobne povijesti, bis-

⁵¹ Usp. *Susret vjerskih poglavara iz bivše Jugoslavije*, u: Glas Koncila 48 (20. studenoga) 1992., str. 1; *Interkonfesionalni susret vjerskih poglavara bivše Jugoslavije kod Berna. Susret za mir u Bosni i Hercegovini*, u: Glas Koncila 49 (6. prosinca) 1992., str. 1, 3 i 4.

⁵² Usp. *Interkonfesionalni molitveni skup solidarnosti s Bosnom i Hercegovinom. Bosni i Hercegovini hitno je potrebna ljudska i Božja solidarnost*, u: Glas Koncila 1 (3. siječnja) 1992., str. 1 i 5.

⁵³ *Delegazione del Patriarca di Serbia a Roma*, u: L'Osservatore romano, 3. travnja 1993., str. 7.

kup Homeyer je naručio od Thomasa Bremera kratak opis tih odnosa, kao polazište za razgovor. Biskup Homeyer je ovako mislio: »Naše crkve se različito odnose prema povijesti. Zapadne brzo zaboravljaju što se dogodilo 1945. ili 1990. godine. U Pravoslavlju pak povijest je vrlo živa i emocionalna, određuje današnje ponašanje, ona je djelatnija nego li mi mislimo te je to razlog da se hrvatsko-srpska povijest dobro prouči.«⁵⁴

Neke vrste nastavak ovog susreta u Mađarskoj bio je razgovor između predstavnika Hrvatske i Njemačke biskupske konferencije te predstavnika SPC-a, održan u samostanu benediktinki Marienrode u Hildesheimu u Njemačkoj 8. i 9. listopada 1993. godine. Razmatrano je pitanje mogućnosti pastoralnog posjeta katoličkih biskupa i svećenika u dijelove Hrvatske pod kontrolom srpskih vlasti i pravoslavnih u dijelove pod kontrolom hrvatskih vlasti. Zaključeno je da se svaka delegacija u tom pitanju zauzme u svojoj državi. Dogovoreno je također da se susreti takve vrste ne organiziraju više posredovanjem pojedinih osoba ili ustanova iz inozemstva, kao da su dvije crkve posvađene te su im trajno potrebni posrednici, nego da se same o njima dogovaraju i da se oni održavaju u Hrvatskoj nizmjenice u katolika i pravoslavaca. U tom smislu također je dogovoreno da delegacija Svetog Sinoda SPC-a između 8. i 13. studenoga 1993. godine posjeti Zagreb te s hrvatskim vlastima raspravi o pitanju povratka episkopa i svećenstva SPC-a, a da taj dolazak kod hrvatskih vlasti pripreme predstavnici Katoličke crkve. Ujedno je zaključeno da se ustanovi komisija stručnjaka povjesničara iz Hrvatske, Srbije i Njemačke koja će raditi na interpretaciji hrvatsko-srpske povijesti.⁵⁵

Biskup Badurina i Škvorčević razgovarali su zatim s predstojnikom ureda predsjednika Republike Hrvatske dr. Jurom Radićem o dolasku spomenute delegacije u Zagreb, kao i s arhijerejskim namjesnikom SPC-a u Zagrebu g. Milenkom Popovićem. O spremnosti hrvatskih vlasti da prime tu delegaciju i svemu dogovorenom biskup Badurina je pismenim putem izvijestio episkopa bačkog Irineja. Međutim, od SPC-a do danas u tom pogledu nije stigao nikakav odgovor, niti se išta dogodilo, pa je to, po mišljenju nekih, još jedan dokaz da je odlazak i povratak episkopa i svećenstva SPC-a iz Hrvatske ipak dio jedne smišljene politike. To više što je hrvatska država pokazala svoju spremnost u tom pogledu, dostavivši u siječnju 1994. godine

⁵⁴ Usp. ŠKVORČEVIĆ, A., *Zapisnik ekumenskog susreta u Pečuhu 6/7. srpnja 1993.*, str. 5.

⁵⁵ Na susretu u Hildesheimu iz Hrvatske su sudjelovali: biskup Srećko Badurina, biskup Marin Srakić, Antun Škvorčević i Mile Bogović. Članovi izaslanstva SPC-a bili su episkop Irinej Bulović, episkop Danilo Krstić i jeromonah Andrej Cilerdić. Njemačku biskupsku konferenciju zastupali su: biskup Josef Homeyer, biskup Franz Kamphaus, biskup Leo Nowak te savjetnici dr. Edgar Hösch i dr. Gerhard Albert. Usp. ŠKVORČEVIĆ, A., *Zapisnik susreta katoličkih biskupa iz Hrvatske i Njemačke i episkopa SPC-a od 11. listopada 1993.; Susret katoličkih biskupa iz Hrvatske i Njemačke s episkopima Srpske pravoslavne crkve*, u: *Glas Koncila* 43 (24. listopada) 1993., str. 1.

osobne dokumente, domovnicu i putovnicu, mitropolitu zagrebačko-ljubljanskom Jovanu koji je nekoliko puta svratio u Zagreb, ali se u njemu još nije nastanio.

Posljednji u nizu susreta između predstavnika Katoličke crkve u Hrvata i SPC-a zbio se 17. svibnja 1994. na uzletištu u Sarajevu.⁵⁶ Naime, kardinal Kuharić nije prihvatio poziv da se s patrijarhom moskovskim i cijele Rusije Aleksijem II. sastane u Beogradu, držeći da taj grad nije pravo mjesto molitveno-dijaloškog susreta, jer su iz njega potekli ratni pohodi na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, nego je predložio Sarajevo. Poglavar Islamske zajednice iz Sarajeva reis-ul-ulema dr. Mustafa Cerić odbio je sudjelovati na susretu s obrazloženjem da SPC nije nikad osudila srpske zločine nad muslimanima u BiH, nego da podržava rat. Razumije se da je u katoličkoj delegaciji bio i nadbiskup vrhbosanski mons. Vinco Puljić. Patrijarh Aleksij II. došao je s prijedlogom da se s ovog sastanka pozovu svi svjetski vođe religija na susret u nekoj od zemalja bivše Jugoslavije i da se oni na taj način zauzmu za mir. Kardinal Kuharić je odgovorio da saziv susreta takve vrste s katoličke strane pripada samo Papi te je razgovor završio zajedničkom izjavom o prekidu rata u BiH i Hrvatskoj.

Sastanci na vrhu između Katoličke crkve u Hrvatskoj i SPC redovito su završavali zajedničkom izjavom za javnost. Dakako, dokument takve vrste ne ide dalje od načelnih stavova u kojima su se obje Crkve relativno lako složile. No, nije točno da na tim susretima nije dodirnuto nijedno teološko pitanje, kako se to pokatkad čuje.⁵⁷ Tako je na nekoliko susreta u svezi s pohađanjem srpske djece katoličkog vjeronauka u školi bio raspravljano pitanje krštenja, pripadnosti Crkvi, pričesti i svete potvrde. Jednako tako, problemi mješovitih ženidbi, a osobito pitanje tzv. prekrštavanja. Razumije se da su ta pitanja raspravljana ponajprije s pastoralnog vidika, jer to nisu bili sastanci teoloških stručnjaka. Nedvojbeno, ti susreti su pridonijeli da u ovim teškim ratnim vremenima dvije Crkve pokušaju iznijeti svoja stajališta o različitim nezaobilaznim pitanjima trenutka te tako pridonese boljem razumijevanju – ne samo tih pitanja – nego i sebe samih. No, za cijelo bi ti susreti bili i plodniji da je bilo mogućnosti radno ih bolje pripremiti.

⁵⁶ U izaslanstvu Katoličke crkve u Hrvata bili su: kardinal Franjo Kuharić, nadbiskup Vinko Puljić, biskup Đuro Kokša, Antun Škvorčević i Ivan Miklenić. U delegaciji Ruske pravoslavne crkve bili su patrijarh moskovski i cijele Rusije g. Aleksij II., mitropolit smolenski i kalininski Kiril te protođakon Vladimir Nazarkin. Iz Srpske pravoslavne crkve bili su nazočni: patrijarh Pavle, mitropolit Amfilohije Radović, mitropolit Nikolaj Mrđa, episkop Irinej Bulović i episkop Atanasije Jevtić. Usp. ŠKVORČEVIĆ, A., *Zapisnik ekumenskog susreta u Sarajevu 17. svibnja 1994.*, u arhivu Vijeća za ekumenizam i dijalog HBK. Usp. također MIKLENIĆ, I., *Ekumenski susreti hrvatskoga kardinala Franje Kuharića u Sarajevu 17. i 18. svibnja. Hitno obustaviti neprijateljstva*, u: Glas Koncila 22 (29. svibnja) 1994., str. 1, 4–5.

⁵⁷ Usp. PERIĆ, R., nav. dj., str. 30 i 350.

3) »Dijalog među vrsno upućenim stručnjacima«

Dekret o ekumenizmu II. vatikanskog sabora podcrtava u nastojanju oko jedinstva kršćana važnost »dijaloga' među vrsno upućenim stručnjacima, u kojem svatko dublje izlaže nauk svoje zajednice i jasno pokazuje njezina obilježja«. ⁵⁸ U tu vrstu djelatnosti u nas zasigurno valja ubrojiti međufakultetske teološke simpozije. Naime, među događaje koje je u nas omogućio novi duh uspostavljen između Katoličke i Pravoslavne crkve poslije II. vatikanskog sabora ide i dogovor između triju bogoslovnih fakulteta: katoličkih u Zagrebu i Ljubljani te pravoslavnog u Beogradu – da svake druge godine jedan od njih organizira simpozij profesora teologije. ⁵⁹ Prvi takav simpozij održan je od 23. do 26. rujna 1974. godine u Mariboru, a organizirao ga je Teološki fakultet iz Ljubljane. U više predavanja stručnjaka spomenutih fakulteta raspravljalo se o temi *Pastoralni problemi kršćana u Jugoslaviji u odnosu na sakramente i posebno na Euharistiju*.

Sljedeći simpozij s temom *Evangelizacija u našem prostoru i vremenu* pripravio je Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu, a održan je od 21. do 23. rujna 1976. godine u Lovranu. Treći ekumenski simpozij teologa organizirao je Bogoslovski fakultet iz Beograda od 12. do 15. listopada 1978. godine u Arandelovcu s temom *Crkva u suvremenom svijetu*. Zatim je ponovno slijedio sastanak u Sloveniji, u Ljubljani, gdje se od 22. do 26. rujna 1980. raspravljalo o temi *Duhovni život na našem tlu*. Na redu je zatim bio Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu s temom *Isus Krist jedini Spasitelj svijeta – navještaj spasenja danas* od 28. rujna do 1. listopada 1982. godine. Šesti ekumenski simpozij teologa održan je u manastiru Studenici od 27. do 30. rujna 1984. godine, u organizaciji Bogoslovske fakulteta u Beogradu. Nakon dvije godine Ljubljanski Teološki fakultet priredio je simpozij u Stični od 22. do 26. rujna 1986. Raspravljalo se o temi *Misterij Crkve i službe u Crkvi*. Katolički bogoslovni fakultet iz Zagreba organizirao je osmi međufakultetski simpozij u Đakovu od 13. do 16. rujna 1988. godine s temom *Euharistija u vjeri i životu Crkve*. Konačno je Bogoslovski fakultet iz Beograda sazvaio deveti simpozij, koji je održan u skraćenom obliku 23. i 24. rujna 1990. godine u manastiru Kaoni i u hotelu Termal u Vrdniku u Fruškoj Gori, uz sudjelovanje samo dvaju fakulteta: ljubljanskog katoličkog i pravoslavnog beogradskog. Naime, Priopćenje za javnost episkopa i svećenstva SPC-a u Hrvatskoj od 13. rujna 1990. optužuje hrvatsku vlast i »odgovorna tijela i lica Rimokatoličke crkve u Hrvatskoj« za velika nedjela prema Srbima u Hrvatskoj, pa je Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu 20. rujna te godine odlučio zbog toga poslati Bogoslovskom fakultetu u Beogradu telegram sa zamolbom da se odgodi održa-

⁵⁸ UR, 43.

⁵⁹ Usp. o simpozijima PERIĆ, R., nav. dj., str. 30–34.

vanje simpozija za sljedeću godinu, kad atmosfera za ekumenski dijalog bude bolja.⁶⁰ S time su se složila sva učilišta Crkve u Hrvata te od njih nitko nije sudjelovao na tom posljednjem simpoziju. Unatoč toj činjenici, sudionici devetog simpozija odlučili su da sljedeći susret bude u Ljubljani o temi *Poslanje naših Crkava u Europi*. Zbog ratnih nevolja on se do danas nije održao. Svi radovi simpozija, osim đakovačkoga osmog, objelodanjeni su u tisku, pa je moguće vidjeti što se na njima događalo.⁶¹

Do izbijanja rata 1991. godine spomenuta tri bogoslovna fakulteta uzajamno su pozivala predstavnike drugih fakulteta da sudjeluju na pojedinim svečanostima, kao što je npr. dan fakulteta. To je podupiralo međusobnu povezanost i povjerenje.

Za očekivati je da će dijalog na razini stručnjaka promicati i nedavno osnovan Institut za ekumensku teologiju i dijalog pri Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Dana 27. listopada 1993. godine osnovan je u Hrvatskoj Ured United Bible Societies sa Savjetodavnim vijećem koje tvore predstavnici Katoličke, Srpske pravoslavne, Evangeličke, Baptističke, Evandeoske (Pentekostalne), Reformirane i Adventističke crkve.⁶² Ured bi uskoro trebao prerasti u Hrvatsko ekumensko biblijsko društvo, kojemu bi svrha bila zajedničkim snagama promicati Sveto pismo među svim kršćanima. U svojem djelovanju imat će materijalnu potporu United Bible Societies iz Londona. Za očekivati je da će to Društvo povezati bi-

⁶⁰ *Saopštenje za javnost sa Konferencije srpskih pravoslavnih episkopa i sveštenika sa teritorija Republike Hrvatske*, u: AKSA, 38 (21. rujna) 1990., str. 4-5; *Molba da se odgodi održavanje ekumenskog simpozija*, u: AKSA, 38 (21. rujna) 1990., str. 5.

⁶¹ Usp. tiskane radove simpozija: JANEŽIĆ, S. – PERKO, F. – VESENJAK, J. (prir.), *Ekumenski zbornik 1974. V edinosti. Simpozij v Mariboru*, Ljubljana-Maribor, 1974.; REBIĆ, A. (prir.), *Evangelizacija u našem prostoru i vremenu*, KS, Zagreb, 1977.; DRAŠKOVIĆ, Č. (Prir.), *Crkva u suvremenom svetu*, Beograd, 1979.; Sa četvrtog međufakultetskog simpozija objavljena su tri predavanja: ŠAGI-BUNIĆ, T. J., *Kakvi su Hrvati katolici? O crt profila duhovnog života katoličkog kršćanstva u hrvatskom narodu*, u: Kana, 10/1980., 8-17; RAJHMAN, J., *Duhovnost na slovenskom tlu*, u: Kana, 11/1980., 8-13, 43; JEVTIĆ, A., *Osnovne karakteristike duhovnog života kod pravoslavnih Srba*, u: Kana, 1/1981., 20-23; 2/1981., 8-14; DUDA, B. – FUČAK, J. – ZAGORAC, V., *Isus Krist jedini Spasitelj svijeta. Zbornik radova Petog ekumenskog međufakultetskog simpozija održanog u Zagrebu do 28. rujna do 1. listopada 1982.*, KS, Zagreb, 1984.; *Vreme Duha Svetoga – vreme Crkve. Šesti međufakultetski simposion. Manastir Studenica, 27-30. septembra 1984.*, Pravosl. bogosl. fakultet, Beograd, 1986.; ŠTRUKELJ, A. (Prir.), *Skrivnost Cerkve in službe v Cerkvi. VII. međufakultetni ekumenski simpozij. Ljubljana-Stična, 22.-26. septembra 1986.*, Ljubljana, 1986.

⁶² Usp. *Osnovano Savjetodavno vijeće ureda Ujedinjenog biblijskog društva u Hrvatskoj. Biblija zblizava*, u: Glas Koncila 45 (7. studenoga) 1993., str. 5. Usp. također *Guidelines for interconfessional Cooperation in Translating the Bible*, Romae, 1987.

blijske stručnjake svih konfesija i ujedno pridonijeti produbljenu kršćanskog zblizavanja u Republici Hrvatskoj.

4) »Sastajanje na zajedničku molitvu u okviru dopuštenoga«

Kao jedno od daljnjih područja promicanja nastojanja na jedinstvu kršćana, dekret o ekumenizmu II. vatikanskog sabora navodi i u okviru dopuštenog, *sastajati se na jednodušnu molitvu*.⁶³

Jedan od prigovora ekumenizmu na našim prostorima jest tvrdnja: »da nema zajedničke kršćanske molitve za jedinstvo među pripadnicima raznih vjeroispovijesti«. ⁶⁴ Ako je suditi po glasovima koji su se od vremena do vremena mogli čuti od pojedinaca na srpsko-pravoslavnoj strani, onda zajedničke molitve uistinu nema.

Naime, Biskupska konferencija onodobne Jugoslavije zamolila je 1975. godine SPC da pošalje u Zagreb svojega predstavnika kako bi se razmotrile »mogućnosti razvijanja molitvenog povezivanja«. Stigao je dr. Atanasije Jevtić s Bogoslovske fakulteta u Beogradu koji je u raspravi zanijekao bilo kakvu mogućnost molitvenog zajedništva dok nema crkvenog jedinstva, jer pravoslavcima »iskonsko crkveno predanje zabranjuje da se mole sa svima«, nego oni mole za sve.⁶⁵ Na tu njegovu tvrdnju odgovorili su iz SPC-a teolog dr. Dimitrije Dimitrijević i tadašnji paroh u Zagrebu o. Jovan Nikolić, obojica dokazujući kako je i SPC prakticirala u nas i u inozemstvu zajedničku molitvu s drugim kršćanima. Jevtić je u svojim odgovorima spomenutoj dvojici ostao dosljedan u svojem stavu o »nemogućnosti molitvenog opštenja«. Jednakoga stava bio je i tadašnji jeromonah dr. Irinej Bulović koji je na primjeru Marka Efežanina, sudionika Firentinskog sabora 1439. godine, formulirao svetootačko načelo: »Nema i ne može biti molitvenog opštenja i 'interkomunije', nema i ne može biti zajedničkoga molenja i zajedničkoga pričešćivanja između pravoslavnih i nepravoslavnih sve dotle dok se ne postigne cilj dijaloga, saglasnost u veri, a ako se ona ne postigne nikada, onda nikada neće ni biti zajednice i jedinstva.«⁶⁶

Najvjerojatnije zbog nepostojanja zajedničkog stava Pravoslavlja u tom pitanju, moguće je da spomenuti teolozi, a danas episkopi SPC-a, prije dvadeset godina misle i rade jedno, a danas drugo, ili to treba pripisati njihovu ekumenskom

⁶³ UR, 4.

⁶⁴ PERIĆ, R., nav. dj., 339.

⁶⁵ Pravoslavlje, 209/1975., str. 2; Usp. Glas Koncila 5/1976., str. 12, nav. u PERIĆ, R., nav. dj., str. 140.

⁶⁶ BULOVIĆ, I., *Teologija dijaloga po sv. Marku Efezskome*, u: Teološki pogledi, 1/1975., str. 5, nav. u PERIĆ, R., nav. dj., 139, bilj 26. Više o svemu u: ISTO, 136-145; 47-49.

nápretku. Naime, na svim susretima između SPC-a i Katoličke crkve u Hrvatskoj posljednjih godina prvi čin bio je zajednička molitva. K tome, u Ekumenskom centru u Bosseyu rad dviju delegacija bio je protkan zajedničkom trostrukom molitvom ujutro u podne i uvečer, na kojoj su sudjelovali, uz spomenute episkope, i sam patrijarh Pavle i kardinal Kuharić. Episkop Atanasije Jevtić predvodio je pjevanje u spomenutim molitvama. Konačno, delegacija SPC-a na čelu s patrijarhom Pavlom pribivala je jutarnjem euharistijskom slavlju koje je kardinal Kuharić slavio s katoličkim izaslanstvom.⁶⁷

No, o zajedničkoj molitvi kršćana u nas činjenice govore još više, barem što se tiče grada Zagreba. Naime, priprema za završno slavlje Trinaest stoljeća kršćanstva u Hrvata, Nacionalni euharistijski kongres 1984. u Zagrebu i Mariji Bistrici, započeo je upravo ekumenskim molitvenim hodom. Poštujući spomenutu preporuku dekreta o ekumenizmu da se »u okviru dopuštenoga« kršćani sastaju na molitvu, tajnik Odbora NEK-a uputio je tada nenametljiv poziv pravoslavicima, evangelicima, baptistima i pentekostalcima da u okviru Svjetske molitvene osmine za jedinstvo kršćana preporuča prikladno bogoslužje u svojoj zajednici na kojem bi bili nazočni katolici, kako bi se upoznali s različitim kršćanskim zajednicama grada upravo preko njihove liturgijsko-molitvene tradicije. Tako su na način postaja katolici grada te godine posjetili spomenute zajednice.⁶⁸ Iako je bilo jasno naglašeno da katolici ne idu ponajprije za tim da zajedno mole, osobito kod onih koji bi imali teškoća glede toga, ipak su u svakoj zajednici izmolili zajednički barem Molitvu Gospodnju. Otada pa do danas Vijeće za ekumenizam Zagrebačke nadbiskupije, a zatim Vijeće za ekumenizam i dijalog HBK-a redovito pripravljaju molitvene susrete u okviru Molitvene osmine za jedinstvo kršćana.⁶⁹ Nakon tri godine molitvenih susreta spomenutog tipa, na poticaj evangeličkoga seniora dr. Vladimira Deutscha, održava se sve do danas zajednička molitva za

⁶⁷ Usp. ŠKVORČEVIĆ, A., *Zapisnik sastanka kardinala Kuharića i patrijarha Pavla, Bossey (Ženeva)*, 23. rujna 1992., str. 2, 13 i 26.

⁶⁸ Usp. *Raskol među ljudima zar premostiti itko zna?*, u: Glas Koncila, br. 3 (5. veljače) 1984., str. 3,10-11; ŠKVORČEVIĆ, A., *Ekumenska molitvena osmina u pripravi za NEK*, u: Trinaest stoljeća kršćanstva u Hrvata / NEK 1984., Zagreb, 1986., str. 94-95.

⁶⁹ Usp. *Hod kroz različite kršćanske crkve*, u: GK, br. 4 (27. siječnja) 1985., str. 7; *Da ono što su praoci skrivali ne predajemo praunucima*, u: GK, br. 5 (2. veljače) 1986., str. 12; *Da razlikujemo tvoju istinu od svojih obmana*, u: GK, br. 5 (1. veljače) 1987., str. 5; *Ne dopuštamo da raskol bude trajna činjenica*, u: GK, br. 5 (31. siječnja) 1988., str. 1 i 10; *Ekumensko gibanje sigurno će doći do cilja*, u: GK br. 6 (5. veljače) 1989., str. 1 i 8; *Jedinstvo – pitanje integriteta kršćanske vjere*, u: GK br. 5 (4. veljače) 1990., str. 1, 8 i 14; *Sat prakršćanskog zajedništva*, u: GK 5 (3. veljače) 1991., str. 8; *Učvrsti nas na putu mira, pomirenja i zajedništva*, u: GK 5 (26. siječnja) 1992., str. 1 i 6; *Gospodine, okončaj naše podjele*, u: GK br. 6 (7. veljače) 1993., str. 1 i 5; *Kršćani moraju biti nositelji pomirenja*, u: GK br. 5 (30. siječnja) 1994., str. 1, 5 i 10; *Svjetska molitvena osmina za jedinstvo kršćana u Hrvatskoj. Odgovorni smo za podjele i zablude*, u: GK 5 (29. siječnja) 1995., str. 1 i 5.

jedinstvo kršćana. Postoji, dakle, cijela jedna mala dvanaestogodišnja povijest međukršćanske zajedničke molitve za jedinstvo u Zagrebu, koju bi vrijedilo temeljitije istražiti i vrednovati. Tijekom toga vremena osjetila se određena nedosljednost u sudjelovanju SPC-a. Prvih godina mitropolit Jovan Pavlović izjavljivaao je tajniku Vijeća za ekumenizam Zagrebačke nadbiskupije (Škvorčeviću) da ne vidi teškoće da i oni zajedno mole s drugim kršćanima, kako to čine redovito i u Svjetskom vijeću Crkava. Izuzete su svete tajne (sakramenti). Međutim, kako se 1990. godine, s demokratskim razvojem u tadašnjoj Jugoslaviji, dogodio na više razina određen zaokret u SPC-u, tako je prigodom već tradicionalne Molitvene osmine u Zagrebu mitropolit Jovan napisao: »Što se tiče dosadašnje prakse međucrkvjenih susreta, koje ste dosada praktikovali, na žalost, ove godine u tome ne možemo da učestvujemo. Razloge za otežane prilike izneli smo u pismu, koje Vam je dostavljeno sa redovnog prošlogodišnjeg zasedanja Svetog arhijerejskog sabora. Za ovakve ocene saznali smo i od ostalih autokefalnih pravoslavnih Crkava, pa u svepravoslavnoj sabornosti ne preostaje nam ništa drugo nego da se po vekovnom iskustvu i dalje molimo: 'Za mir svega sveta, za nepokolebljivost svetih Božjih Crkava, i sjedinjenje svih...'« Pomalo nerazumljivo, mitropolit je na koncu pisma dodao: »Strahujemo da će se to odraziti u širim razmerama, a želili bismo da dosadašnje susrete i saradnju unapredimo«. ⁷⁰ Otada više nije bilo nikakva međukršćanskog susreta u pravoslavnom hramu u Zagrebu, ali je arhijerejski namjesnik i paroh zagrebački g. Milenko Popović s grupom vjernika SPC-a sudjelovao u molitvi za jedinstvo kršćana 1993. godine u evangeličkoj crkvi, 1994. u zagrebačkoj katedrali prigodom molitve za mir u Hrvatskoj i BiH, koju je pokrenuo papa Ivan Pavao II., te ponovno u evangeličkoj crkvi 1995. godine.

S jedne strane valja se radovati što međukršćanska molitva tijekom posljednjih dvanaest godina nije utrula u Zagrebu. S druge pak strane, ostaje pomalo gorak osjećaj zbog manjka dosljednog stava SPC-a u tom pogledu i ponašanja koje kod nje uvjetuju okolnosti. No, naše je nastojati, bez obzira na uspjeh.

Uz spomenuto ne treba zaboraviti da uz ovu službenu molitvenu razinu, postoje u Zagrebu i različite vjerničke skupine, osobito mladih, koje se zajedno s drugim kršćanima susreću na molitvu. Tako npr. pripadnici Djela Marijina – Fokolarini trajno održavaju povezanost i s braćom pravoslavcima, uz znanje vodstva njihove Crkve. Slično čine i neke druge, osobito molitvene zajednice.

Vijeće za ekumenizam i dijalog svake godine priređuje građu za Molitvenu osminu po predlošku što ga dobiva od Papinskoga vijeća za promicanje jedinstva kršćana, tiskanu je dostavlja svim župama u Hrvatskoj te na taj način trajno potiče i pokreće vjernike na molitvu.

⁷⁰ *Pismo mitropolita zagrebačko-ljubljanskoga Jovana Pavlovića, upućeno Nadbiskupskom duhovnom stolu 12. siječnja 1990.*

III. Zaključne misli

Za zaključak našega izlaganja postavimo polazno pitanje: Ima li ekumenizma u Katoličkoj crkvi u Hrvatskoj? Razmatrajući to pitanje unutar okolnosti i uvjeta u kojima naša Crkva djeluje, mogli smo doći do određenih stvarnih prosudbi i procjena. Na temelju iznesenih činjenica, razvidno je postojanje njezina ozbiljna i iskrena ekumenskog nastojanja.

1. Odnos Katoličke crkve sa Srpskom pravoslavnom crkvom uvjetovan je snažno nazočnim povijesno-nacionalnim nasljedstvom. Najnoviji rat još je više opteretio te veze, jer uloga Srpske pravoslavne crkve u ratnim zbivanjima, kako govore činjenice, nije uvijek bila u prilog dobrih odnosa. K tome je odlazak episkopa i svećenstva SPC-a pred rat iz Hrvatske onemogućio komunikaciju i kod mnogih katolika stvorio uvjerenje da je ekumenizam sa SPC-om nemoguć, pa čak i besmislen. Razbistrivanju toga stava kao da nisu pomogli niti susreti između kardinala Kuharića i patrijarha Pavla, nego kao da su mnoge još više utvrdili u njemu, jer se ionako, kažu, nakon tih susreta ništa nije promijenilo. I upravo tu leži opasna zamka ovoga trenutka.

Naime, na temelju povijesnog i suvremenog iskustva između dva naroda i Crkve uistinu postoji pogibelj da pojedinci, ili možda čak značajnije skupine prihvate tvrdnju patrijarha Pavla u pismu Lordu Carringtonu: »Vreme je da se shvati da žrtve genocida i njegovi negdašnji, a možda i budući vinovnici, ne mogu više živjeti zajedno«,⁷¹ da se stvori opravdanje kako sa Srbima i njihovom Crkvom nema mogućnosti dobrih odnosa te se sve to pretvori u određenu ideologiju koja nema nikakve veze s kršćanstvom.

Drugi vatikanski sabor jasan je u uvjerenju da pravoslavne Crkve uistinu jesu Crkve, da je Isus Krist snagom svojega Duha po sakramentima, valjanom apostolskom nasljedstvu i drugim duhovnim dobrima u njima nazočan, iako u poimanju uloge Petrovih nasljednika nismo jedinstveni. Tu činjenicu vjere ne smije umanjiti niti pomutiti neprimjereno ponašanje ljudi pojedine Crkve. Kad to ne bismo raščistili, s našom vjerom nešto ne bi bilo u redu.

K tome, Drugi vatikanski sabor proglasio je ekumensko nastojanje obvezatnim za svakog katolika. To znači da nam, unatoč svemu, nema odustajanja od ekumenizma. Novi Ekumenski direktorij opisuje mogućnost ekumenskog djelovanja u svakoj situaciji ovim riječima: »Tamo gdje nema ekumenske djelatnosti, barem u praksi, katolici će nastojati da je promiču. Tamo gdje ekumensko zauzimanje nailazi na protivljenje ili zapreke, zbog sektaških stavova ili djelovanja

⁷¹ *Pismo srpskog patrijarha Pavla lordu Carringtonu*, u: AKSA 32 (listopad) 1991., Dokument X., str. 11. *Usp. Što znači tvrdnja da Srbi i Hrvati više ne mogu živjeti zajedno?*, u: Glas Koncila 46 (17. studenoga) 1991.

koji vode do još dublje podjele među onima koji ispovijedaju Kristovo ime, katolici trebaju biti strpljivi.«⁷² Ako nije moguće ništa drugo prema II. vatikanskom saboru preostaje »duhovni ekumenizam«. To jest, nastojanja na obraćenju srca i molitve za jedinstvo kršćana. I u tom smislu Katolička crkva u Hrvatskoj, ne pitajući kako se odnose druge Crkve i crkvene zajednice prema ekumenizmu, treba ostati vjerna sljedbenica II. vatikanskog sabora i u tom duhu još zauzetije odgajati svoje vjernike.

Problem teološko-pastoralne naravi sa SPC-om, čije rješavanje Katolička crkva u Hrvatskoj ovoga trenutka ne smije odlagati, odnosi se na tzv. »prekršćavanje«, a bitno je vezano uz mješovite ženidbe. Postoje u tom pogledu neke nejasnoće na pravoslavnoj, ali i na katoličkoj strani, koje te dvije Crkve jedna drugoj moraju razjasniti i svoje stavove javno obznaniti da spriječe svako arbitriranje necrkvenih krugova u dnevno-političke svrhe. Kod pojedinih kateheta, osobito laika, doista postoji manjak osnovnog poznavanja ekumenskih pitanja, te će Katolička crkva u nas morati naći načina da ih s njima ispravno upozna.

2. Iako je u nastojanju oko uklanjanja neistinitih riječi, sudova i djela o ođeljenoj braći u nas puno učinjeno, rat je pridonio da se u javnim medijima, državnim i crkvenim, pojavljuju uglavnom negativne činjenice o SPC-u. Dakako, istinu ne smijemo skrivati, ali upravo radi istine valjalo bi objektivno prikazivati i pozitivne činjenice o dotičnoj Crkvi i u ovim vremenima.

3. Razumije se da Katolička crkva ne može nikoga na bilo koji način prisiljavati da sudjeluje na međukršćanskim skupovima. Ipak, zagrebačko iskustvo održavanja zajedničke molitve za jedinstvo kršćana, u kojoj sudjeluju katolici, pravoslavci, evangelici i baptisti, svjedoči da se zauzetim nastojanjem i u tom pogledu može u nas ponešto učiniti.

4. Onaj tko je od simpozija profesora zagrebačkog, ljubljanskog i beogradskog Bogoslovnog fakulteta puno očekivao, reći će rezignirano da je riječ o predavanjima u kojima svaka Crkva ostaje na svojim stajalištima.⁷³ No, bolje poznavanje uzajamnih stajališta nužno je za bilo kakav ozbiljan pristup dijalogu, pa se s pravom može tvrditi da su simpoziji u tom smislu bili od velike vrijednosti. K tome, oni su omogućili da se stručnjaci pojedinih Crkava bolje upoznaju i uklone pojedine predrasude, kojih ne nedostaje na svim stranama. To upoznavanje, dakako, nije samo u pozitivnom, nego i u negativnom smislu. Puno toga što se moglo čuti u kuloarima simpozija u spontanim nastupima pojedinaca pomoglo je osjetiti mentalitet i način mišljenja sugovornika, što je dragocjeno za stvaran pristup svakog ekumenskog pokušaja sa SPC-om. Saborski dekret o ekumenizmu

⁷² PAPINSKO VIJEĆE ZA PROMICANJE JEDINSTVA KRŠĆANA, *Direktorij za primjenu načela i normi o ekumenizmu*, br. 23, str. 17.

⁷³ Usp. PERIĆ, R., nav. dj., 33 i 347.

kaže da takvim dijalogom »svi stječu istinitiju spoznaju i pravedniji sud o naučavanju i životu jedne i druge zajednice; tada ove zajednice postižu živu suradnju u svim sluzenijima što ih opće dobro iziskuje od svake kršćanske savjesti.«⁷⁴ Barem prvi dio te saborske tvrdnje ostvaren je u međufakultetskim simpozijima, a za međusobnu suradnju na različitim područjima života valja još tražiti mogućnosti i pričekati bolja vremena. Postoje naznake da će se profesorski simpoziji triju fakulteta nastaviti i u budućnosti.

5. Spomenimo, na koncu, i to da je u svojim ekumenskim nastojanjima naša Crkva premalo povezana s Katoličkom crkvom diljem Europe, a njezina bi joj ekumenska iskustva zacijelo mogla biti od velike pomoći. Vijeće biskupskih konferencija Europe nije izravno pokazivalo zanimanja niti je surađivalo u nas na toj razini, nego tek u suradnji s Konferencijom europskih Crkava u Ženevi.

Na koncu, poznato je da je nemali broj onih koji misle da smo naivni u pogledu ekumenizma sa SPC-om. To je moguće samo glede povijesno-nacionalno-političke razine, ali nikako s obzirom na vjeru cijele Katoličke crkve, posvjedočene svjetlom Duha Svetoga na II. vaticanskom saboru, da je i u Pravoslavnim crkvama nazočna jedina Crkva koju je Isus želio i ustanovio, iako joj nedostaje katoličko jedinstvo s Petrovim nasljednikom. Tako je vidio ekumenizam u nas i sam papa Ivan Pavao II. kad je pisao kardinalu Kuhariću: »I u ovim dramatičnim trenucima znajte neumorno promicati takav dijalog s vašom pravoslavnom braćom, u duhu međusobnog opraštanja, nastojeći nadvladati posljedice prošlosti te postaviti temelje boljoj budućnosti za vaše narode, u poštovanju načela pravednosti, slobode i dostojanstva svakog naroda. Pojačajte stoga suradnju s pastirima Pravoslavne crkve u pomaganju žrtvama sukoba i prognanicima. Neka vaša djelotvorna ljubav ne poznaje granica i neka ruši među vjernicima svaki trag srdžbe i nepovjerenja. Samo će se tako moći očekivati zaista mirna budućnost vaše domovine u kojoj će se svaka osoba osjećati poštovanom i zaštićenom, bilo Hrvat, bilo Srbin, ili pripadnik neke druge narodnosti.«⁷⁵ Za vrijeme pak svojega nedavnog posjeta Hrvatskoj, u zagrebačkoj katedrali Papa je poticao svećenike i redovnike ovim riječima: »Bez obzira na sadašnje teške prilike, u toj perspektivi treba vidjeti i ekumenski dijalog koji je toliko na srcu vama i vašim pastirima. Vjerni zapovijedi Gospodina, nemojte sustati na tom putu. U svoje vrijeme On će znati okruniti vaše napore željenim plodovima.«⁷⁶

⁷⁴ UR, 4.

⁷⁵ *Pismo pape Ivana Pavla II. kardinalu Franji Kuhariću*, Dokument VI, u: AKSA 32 (listopad 1992., str. 9.

⁷⁶ PAPA IVAN PAVAO II., *Pred vama je težak zadatak: pomiriti ljude s Bogom i čovjeka s čovjekom. Propovijed na Večernjoj sa svećenicima, redovnicima, redovnicama i svećeničkim pripravnicima, 10. rujna 1994.*, u: Papa Ivan Pavao II. Govori u Hrvatskoj 10. i 11. rujna 1994., Dokumenti 100, KS, Zagreb, 1994., str. 15.

Zusammenfassung

Im Referat »Katholische Kirche Kroatiens und der Ökumenismus« stellt der Autor synthetisch die Lage der Ökumene (vor allem unter Katholiken und Orthodoxen) seit dem II. vatikanischen Konzil bis heute dar. Die ökumenischen Versuche seitens der katholischen Kirche in Kroatien bleiben unverständlich, wenn sie aus dem geschichtlichen und kulturellen Kontext herausgelöst werden; das geschichtliche und kulturelle Erbe belastet aber vielfältig die ökumenischen Versuche. Im zweiten Teil wird dargelegt, wie und was katholischerseits im Sinne von »Unitatis Redintegratio« 4 unternommen wurde, um die Hindernisse auszuräumen. Es werden auch die Begegnungen des serbischen orthodoxen Patriarchen Pavle und des zagreber Erzbischofs Franjo Kardinal Kuharić während der Kriegszeit 1991–1994 dargestellt. All das zeigt, dass Ökumenismus in der katholischen Kirche Kroatiens lebt und dass er all die Merkmale der schwierigen Gegenwartssituation auf sich trägt.